
AMERİKA YERLİ KIZILDERİLİ VE TÜRK HALK KÜLTÜRÜNDE DESTANLAŞMIŞ ŞAMANLAR, GÜN ANA VE TOPRAK ANA¹

Ahmet Ali ASLAN*

Öz

Amerika Yerli Kızılderili kabilelerinden Athapascan (Atabaşkan) Kızılderili grubuna bağlı *Kün-Anaa* (Gün Ana) Kızılderililerinden *Beaver* (Kunduz) boyuna bağlı Kızılderililerinin inanışlarına göre onlar yedi Yaban Kazının sırtında Göktanrı tarafından yer yüzüne gönderilen Kutsal *Kün-Anaa* dan türemişler ve sonradan adına “Amerika” denen topraklardaki insanları oluşturmuşlar. Kün-Anaa Kızılderililerinin inançlarına göre Ulumanitu (Göktanrı) türeyen bu insanlar için dünyayı üç kademeli olarak yaratmıştır. Yukarı, Orta ve Aşağı dünya. Amerika’nın New Mexico eyaletinin başkenti Albuquerque şehrinde yapılan Kün-Anaa ile ilgili yaratılış merasimlerinde Pueblo Kızılderili Kültür Merkezinin tam orta yerine dikilen düz bir “direk” etrafında yapılan mevsimlik merasimlerde hep bu “Bir” tek “direk” etrafında dans eder ve daire şeklinde bunun etrafında dönerler. Kızılderililerin bu dansı “Bir” den yaratıldıklarını ve yine sonunda o ulu “Bir”e geri döneceklerini simgeler. Türk Halk Kültürü dairesi içinde yer alan Destanlarda başrolü oynayan *Kadın* “ışık”tan yaratılmıştır. Kadını temsil eden bu “ışık” kutsallıktan kaynaklanan “*hayat veren*” bir özelliği de beraberinde taşır. Türk Yaratılış Destanlarında yer alan *Umay Ana*, Tengere Kayra Khan, Tüsege Tengere’den sonra “Üçüncü” kutsal sırada yeri alır. Bilge Kağanın altın

---

* Doç, Dr., Ardahan Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi İngilizce Mütercim-Tercümanlık Bölümü Öğretim Üyesi aaarslan2002@yahoo.com

1 Bu yayın, 13-15 Mart 2015 tarihlerinde Şanlıurfa’da gerçekleştirilen, Halk Kültürü Sempozyumları:16; Halk Kültüründe Kadın Uluslararası Sempozyumu’nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

tacının üzerinde, Orhun Kitabelerinin baş taşında yer alan ve bir “*Kuş*” sembolüyle anlatılan “*Umay Ana*” Türk’ün *Kader-Kuşu*’dur. Türk’ün Kader kuşu olarak Destanlarımızda yer alan *Umay Ana*, başka bir deyişle *Umay Kuşu* Erzurum Çifte Minareler külliyesindeki ana giriş kapısının sağ yanında yer alan *Hayat Ağacı* taş oymasının en tepesinde yer alır ve türkülerimizde devamlı seslendirilen “*Huma Kuşu*” olarak anılır. “*Huma ğuşi yühseblerden uçarsın..*” dizesinde yer alan bu “kuş” bizim Türk Destanlarımızda yer alan *Umay Kuşu*’nun kendisidir. Bu bildirimizde, kökü İslamiyet’i kabul edişimizden çok öncelerine dayanan Destanlarımızda kutsal kadınlarımıza verilen “yer” ve buna paralel olarak okyanusun diğer kıyısındaki “Amerika” kıtasında yaşayan Yerli Kızılderili kabilelerinin milli Destanlarında yer alan kutsal “kadınlarla kutsallık yönünden tespit ettiğimiz benzerlik ve paralellikleri inceleyeceğiz.

Anahtar Kelimeler: Şamanizm, Destanlar, Ana, Gün-Ana, Kün-Ana, Umay, Huma, Kızılderili, Türk, Toprak Ana, Yeraltı Dünyası, Orta Dünya, Yukarı Dünya.

Kun-Anaa and Mother Earth: Epic Shamans in Turkish and Native American Indian Cultures

Summary

According to the beliefs of the Beaver and Kun-Anaa (Gun Anaa) Indians of the major Athapscan (Atabashkan) Indian Group that they had been given birth to by Kun-Anaa that had been sent to the earth on the back of seven Sacred Geese by Manito, the Great Spirit, and the inhabitants of so-called ‘America’ later had been populated by. According to the Kun-Anaa Indians belief the Great Spirit (Manito) created the Earthy in three levels: Upper-World, Middle-World and Lower World. In Albuquerque, the capital city of the New Mexico State of USA, the Pueblo Indians circle and dances in religious manner around a straight single post that erected in the center of Pueblo Indian Cultural Center. They do believe that they had been created by this ‘One’ that at the end they would turn back to the same ‘One’. The major woman figure that plays the main role in Turkish epics had been created from a pure ‘light’. The pure ‘light’ that resembles the woman carries the ‘Life Given’ character by herself. *Umay Ana* (Mother *Umay*) who takes place in Turkish Creation Epic had been placed in ‘third’ rank after *Tengere Kayra Khan* and *Tusege Tenger*. *Umay Ana* who took place on the top of the *Bilge Kaan* monumental erected single stone in *Orhun Valley* that is symbolized by a single winged sacred bird that is major figure and named the ‘Bird of Fate’ of Turkish Nation. *Umay Ana* who takes place

as `Bird of Fate` in Turkish Epics also known as `Umay Kyushu` had been placed on the top of stone carved `three of life` that placed on the right hand side of Erzurum Double Minarets monumental complex. Also repeatedly sounds in a very old Turkish folk-song called by people as `Huma Kyushu`. “Huma bird you fly in the heights.” In this line it is shown that `bird` is the same `Umay Bird` that symbolizes `Mother Umay`. The sacred high rank position that had been given to Turkish woman heroines before Islamic era in a sacred manner and parallels on the same subject that lives on the other side of the Atlantic Ocean amongst the Native Indians` epics so the sacred positions given to Indian sacred women, similarities and parallels will be examined in our academic paper.

Keywords: Shamanism, Epics, Native Indians, Mother Umay, Mother Earth.

Amerika Yerli Kızılderili ve Türk Halk Kültüründe Destanlaşmış Şamanlar, Gün Ana ve Toprak Ana

Amerika Yerli Kızılderili kabilelerinin nereden Amerika Kıtasına geldiklerine dair tarihi kayıtların bilinmesi lazım. Tarihi kayıtlar derken, doğru olan tarihi kayıtları kastediyoruz. Amerika'da on binlerce yıl yaşadıkları halde bugün tamamen yok olmuş kabul edilen Yerli Kızılderili kabileleri arasında yaşayan Yerli Kızılderili Şamanizm'inin durumunu anlamak için bu Kabilelerin hangi yollarla sonradan “Amerika” denilen bu Kıtaya geçtiklerinin bilinmesi şarttır. Yerli Kızılderililerin Amerika'ya geçiş yolunu ve asıl çıkış noktalarını tespit ettikten sonra, Orta Asya ve Sibiryada yaşayan Türk Şamanizm'yle neden bu kadar yakın benzerlik gösterdiği konusu daha iyi anlaşılmalı olacaktır. Amerika Yerli Kızılderilileri bu kıtaya “gökten inmedikleri” gibi, Yerli Kızılderili Şamanizm'i de yoktan var olmamıştır. Amerika Yerli Kızılderili Şamanizm'i büyük bir göçle Orta Asya ve Sibiry topraklarından koparak Bering Boğazı üzerinden Amerika Kıtası'na geçenlerin beraberlerinde getirdikleri ve yaşattıkları tarihi kültür hazinesinin bugüne kadar canlılığını korumuş olan gerçek uzantısıdır. Amerika Yerli Kızılderili kabileleri ile bugün Orta Asya'da, Kuzeydoğu Sibiry, Saha Sire (Yakutlar) ve Dolganlar, Güneydoğu Sibiry Türk boylarından Tuba, Çalkandı, Kumandı, Altay Kiji, Telengit, Teleüt, Hakas, Şor, Sagay, Tuva ve Has Türkleri arasında yaşayan Türk Şamanizm'inin ortak yönlerini ele alıp incelemek bu makalemizin konusunu oluşturmaktadır. Rusya'nın Kuzey-Doğu topraklarında yaşayan Saha, Altay, Hakas, Televit ve Tuva Türk adetleri ve Göktanrı inancının bugün asırlar boyu sürdürülen tahribata rağmen yerli Kızılderili kabileleri arasında aynen yaşadığına şa-

hit oluyoruz. Bugün dağıldığı ve yok olduğu için araştırmalarımızda bütünden detaya inmemiz mümkün değildir. Bulabildiğimiz en küçük parçadan daha mürekkep ve karmaşık ana parçaya ve bütüne gitmeyi zorunlu kılan yolu takip etmeye mecburuz. Bazen Kızılderili kabilelerinin her hangi birisinin dilinde yaşamakta olan üç harfli bir tek kelime bile bizleri bir anda kaybolmuş gibi görünen ana kaynağa bağlar. Bugün Amerika Kızılderili kabilelerinin en önemlilerinden olan Sioux (Su) Kabilesinin dilinde hala yaşayan *İna* (Ana) ve *Ate* (Ata) kelimelerinin varlığı bizleri bu konulara ciddi olarak eğilmeye ve araştırmaya mecbur etmektedir. Sözü edilen *The Sacred Pipe*² adlı eserde Sioux Kızılderili Kabilesinin çocuklarının annelerine “İna” babalarına ise “Ate” dedikleri kaydediliyor. Buna ilave olarak, Amerika’da bizzat iştirak edip şahit olduğumuz birçok dini maksatlı Kızılderili toplantısında, Montana’dan gelen Ulu Şaman’ın dua ederken ana dilindeki duanın arasında, “Ey Toprak Ana...” ve “... Ey Gök Ata...” derken, İna ve Ate sözlerinin açıkça terennüm edildiğine şahit olduk. Mukayeseli bilimsel çalışmalar ürünlerini verdikçe, çok uzak diye nitelendirdiğimiz coğrafyaların, kendi elimizin ayası kadar yakınıımızda olduğunu görebilme şansını elde edeceğiz.

Türk’ü ilgilendiren ve Türk Kültürünü ilgilendiren konuların çözümünü “Toprak Ana”yı araştırıp-inceleme ve anlamakta buluyoruz. Türk Dünyasında, tek tanrılı dinler kabul edilmeden önce, Göktanrı inancının prensipleri arasında Hayat Ağacı’nın önemli bir yeri vardır. Türk boyları İslamiyeti kabul ettikten sonra bile, eski Türk inancının izlerini İslam’la beraber yaşamış ve bundan hiçbir rahatsızlık duymamıştır. Türk devlet adamları, en güçlü ve haşmetli oldukları devirlerde bile, Türk’ü kültür mirası ile tarihi ecdatlarına bağlayan Göktanrı inancını koruyup saklamışlardır. Bugün Erzurum’daki Çifte Minareler Medresesi’nin ana kapısının sağ ve sol yanındaki büyük sütunların üzerine işlenen ve tepesinde kartal olan ağaç motifi, Türk Dünyasında sözü edilen Hayat Ağacı’ndan başka bir şey değildir. Bu Hayat Ağacı motifi bugün Atatürk Üniversitesi’nin kullanmakta olduğu simge ve rozeti de süslemektedir. Çifte Minarelerde yer alan “Hayat Ağacı” sembolündeki “ejderha” motifi ana kütlenin merkezini oluşturmaktadır. Ejderha, hava ve suyun efendisidir. Ejderha ve Anka’nın uçuşunun, bereketli bahar yağmurları getirdiğine inanılır. Türklerin “evren” adını verdikleri bu yaratığı Araplar, tanin; Çinliler, lung; Moğollar, moghur; İranlılar, ejderha; Avrupalılar ise drache diye adlandırmıştır. Ejderha, milletlerin yaşadıkları mekân ve inanç yapılarına göre farklı şekillerde tasavvur edilmektedir. Türk kültüründe gök kuşağının ve yağmurun sembolü olarak görülen kurt başlı ejder mo-

2 Joseph Epes Brown, *The Sacred Pipe*, Penguin Books, London, 1973, s.15.

tifi, devletin ve hâkimiyetin de sembolü olarak ifadesini bulur. Kültigin ve Bilge Kağan mezar külliyelerinde bulunan kitabelerinde kaplumbağa şeklinde bir kaide üzerine kitabe taşının oturtulduğu, yukarısında ejder kabartmaları bulunan (Zunkara anıtı gibi bazı anıtlarda kemer oluşturan şekil ejderi andıran bir kurttur), dar yüzleriyle bir dikdörtgen taş blok olan yazının yer aldığı kitabe kısmı ile söz konusu abide tipik bir evren şemasıdır ve devletin hâkimiyet simgesidir. Sözü edilen bu ejder kabartmalarına Çifte Minareler medresesinde yer alan Hayat Ağacı'na can veren "hayat kaynağı" şeklinde rastlıyoruz. Burada yer alan "iki ejder" hem koruyucu ve hem de can veren bir "hayat kaynağı" nı sembolize etmektedirler.

Ayrıca Erzurum Yakutiye Medresesinin bağrında bugüne kadar sakladığı Hayat Ağacı kabartması da bize İslamiyeti kabul ettiğimiz tarihten sonra yaşayan eski Türk Şamanizm'inden kalma bir yadigârdır. Ama bugüne kadar Çifte Minareler ve Yakutiye Medresesinde yer alan Hayat Ağacı motifleri detaylı olarak analiz edilerek incelenmemiştir. İslam dininde, "ejderha", "Hüma kuşu", "aşağı dünya", "yukarı dünya", "orta dünya", "ömür uzatan kızıl alma" gibi konu, motif ve sembollere yer verilmediği için, Türk-İslam kültürüyle ilgilenen bilim adamları bu konuların araştırılmasına rağbet etmemişlerdir.

Erzurum Çifte Minarelerdeki bu motife bağlı olarak asırlardır aynı inançla değer verilen Hayat Ağacı motifi Maya'ların medeniyetinde ve özellikle Palenque'deki meşhur Maya mabedinin duvarlarındaki kabartmalarda yaşatıldığını görüyoruz. Maya'lar arasında yaşatılan Hayat Ağacı, Türk mitolojisinde olduğu gibi canlı olan bitkilerin ve hatta insanların da var oluşunun asıl ana kaynağı olan bir kimlikle karşımıza çıkmaktadır. H. Wassen'in 1934 yılında İsviçre'de yayınlanan bir makalesinde de bu konu derinliğine incelenmektedir. Acawai, Cuna ve Choc Kızılderilileri arasında bitkilerin, hayvanların ve hatta insanların Hayat Ağacı'ndan türeyerek yeryüzüne dağıldıkları inancı hala yaşamaktadır.³

Hayat Ağacının bu yüksek ruhundan yararlanan Sahaların ulu atası Ar-Soğataç bütün bilgilerini Cennette oturan ve bu "Tek Adam"ın atası olan Ar-Toyon (Gök-tanrı)dan alır. Sahaların ilk atası olan "Tek Adam"ın anası ise, Kubay Hatun'dur. Kubay Hatun, Sahaların ilk atasını doğurduktan hemen sonra onu göğün üçüncü katına indirdi ki, o beşeriyetin atası olsun. Sahaların Hayat Ağacı, yaratılmış olanların en ulusudur. Saha Türklerinin inançlarına göre, Sahaların Hayat Ağacının dalları bütün dünyayı kaplayacak kadar geniş ve Cennete varacak kadar yüksektir. Baharda açan

3 G. Hatt, *The Corn Mother in America and Indonesia*, Anthropos, 1951, s.895.

çiçeklerinden bal damlar. Sahaların inandığı bu Hayat Ağacının kökleri arasında üç önemli tanrı yaşar.⁴

Batı Sibiry Türkleri Hayat Ağacının demirden bir dağın tepesinde olduğuna inanırlar. Yine Batı Sibiry Türklerine göre, bu demirden dağ, dünyanın tam ortasında bulunmakta ve dünyanın merkezini teşkil etmektedir. Demir dağın tepesindeki ağacın altından Hayat Suyu kaynaklanır ve akar.⁵Sahalar, gökten Hayat Ağacının içine indirilme ve ilk insanın burada yaratılmış olduğuna inandıkları için, bütün yakarışlarında, "...Beni doğurduğun için anam, yarattığın için Tanrım ol..." diyerek Hayat Ağacı'na dua ederler. Bundan başka yaratılan bütün canlılar Hayat Ağacının etrafında çevrelenirler. İlk insanın yaratıldığı günden beri Saha Türkleri, Hayat Ağacına yakarışlarında "...Bana ak sığırlar verdin, kuşlarımı, av hayvanlarımı besledin, kara suda yüzen balıkları bir arada sakladın..." şeklinde dua ederler. Orta Asya Türk Boyları arasında olduğu gibi, Sahalar arasında yaşayan inanca göre, Hayat Ağacının köklerinin arasından Hayat Suyu kaynar.⁶Hayat Ağacı, "Bilgi Ağacı" manasına da gelir ve bu ağaç Cennette yetişir. Hayat Ağacı daima yeni neslin üremesini temin için merkezde durur. Hayat Ağacı, diriliş ve ölümün sembolü, var olmanın merkezini ve kâinatın dingilini teşkil eder. Hayat Ağacı, başlangıcı ve bitişi aynı anda temsil etmesiyle önem kazanır. Ölümsüzlüğe erişme, Hayat Ağacının meyvesini yemekle mümkünmüş gibi görünür. İnsanlara ölümsüzlük veren Hayat Suyu da yine bu Hayat Ağacının köklerinin arasından kaynar.⁷Kırk yıl Amerikan Yerli Kabilelerinin nereden, nasıl ve ne zaman Amerika'ya geçtiklerini araştıran Kanadalı alim Ethel Stewart, Atsina kabilesinin Türk soylu olduğunu ve bunların Bering Boğazı yolu ile Amerika'ya geçmiş olduklarını yazan nadir araştırmacılardan biridir. Onunla bu eserini yayınladıktan sonra uzun uzun görüşme fırsatını buldum. Bana "Ahmet Ali... Seni neden daha önce tanımadım. Bulduğum yüzlerce kelime arasında Ana, Ata, Günana, Künana, Atabaşkan, Ak, Akbasu kelimelerinin Türkçe olduğunu bana şimdi söylüyorsun" diyerek üzüldüğünü ve Amerikan Yerli kabilelerinin Bering Boğazı yoluyla Tuva, Hakas, Şor, Altay ve Saha Türklerinin yaşadıkları bölgeden Amerika'ya geçtiklerine inanan ortak çalışma yapacak bilim adamı bulamadığı için derlediği malzemenin çoğunu değerlendirme fırsatını kaçırdığını anlattı.

4 I.A. Zitetskiy, Ocherki byta Astrachanskich kalmukov IOLEAE; XXXVIII-I, Trudy etnograficheskogo otdela, XIII-I, Moscow, 1983, s.66.

5 Cannon John Arnott MacCulloch, Mythology of All Races, 13 Vols. Vol. VI, New York, 1964, s.298-99.

6 İ.A. Zitetskiy, Ibid., s.66.

7 J.C. Cooper, An Illustrated Encyclopaedia of Traditional Symbols, London, 1978, s.176.

Meydanın ortasına göge kaldırılarak dikilen düz direk, “Bir” olanın, yani bütün kainatı ve içinde yeri, göğü, iki bacaklıları, dört bacaklıları, kaçanlar, uçanları, yüzenleri, sürünenleri, ateşi, toprağı, suyu, acıyı, ilacı, ağlamayı, gülmeyi, doğumu, ölümü, yaratan ve bütün bunların hepsinin yegane sahibi, Gök Tanrı, Wakan Tanka ve “Great Spirit”i (Ulu Ruh)u temsil eden bir semboldür. O direğin etrafında göğsünden sicimle asılı olarak dönülürken, “Sen beni çamurdan yarattın... Sana geldim teslim oldum... Birliğini tasdik ettim. Birliğinin etrafında dönüyorum... Bana sahip çık...” şeklinde bir mana aleminde yaşanılır.

Gök Tanrı'nın sembolü olan bu “Bir”in etrafında dönülürken, kimsenin farkına varmadığı bir mana alemi çizilir. Dönen inanın gün boyunca yerde bıraktığı ayak izleri, yerde bir daire oluşturur. Bu ayak izleriyle oluşturulan daire, Gök Tanrı'nın insanlara verdiği hayat denen nimetin en basit şekliyle toprağa çizilmiş resmidir. Başlangıcı ve sonu olmayan fakat hep var olan bir daire. “Doğup, yaşayıp, ölmek... Tekrar dirilip, doğup, yaşayıp, ölmek.” Hayat felsefesi bu kadar saf, sade ve temiz.

Kuzey Amerika'da “Günana” veya “Kün-anaa” (Gün-ana) Kızılderili grubuna bağlı, Athapascan (Atabaşkan) Kızılderililerinin Beaver (Kunduz) boyuna bağlı Kızılderililerin inanışlarına göre Gök Tanrı dünyayı üç kademeli olarak yaratmıştır: (a) Gökyüzü, (b) Yeryüzü, (c) Yeraltı dünyası. Dünya bu kabilenin inanışına göre “dört” köşelidir. Her köşeden bir başka rüzgar eser. New Mexico'nun başkenti Albuquerque şehrinde yapılmış “Pueblo Kızılderilileri Kültür Merkezi”nin orta yerine dikilmiş olan “Direk” Gök Tanrı'nın eşi ve benzeri olmayan, “Tek” ve “Yalnız” olduğunu ve dünyayı nmerkezini temsil etmektedir. Kızılderililer, hep o “Bir”in etrafında dönerek mevsimlik danslarını ve merasimlerini sergilerler. Pueblo Kızılderili grubuna bağlı onsekiz Kızılderili kabilesi, “Bir”den yaratıldıklarına ve sonunda yine bu “Bir”e kavuşacaklarına, bedenleri çürüse ve yok olsa bile, ruhlarının ölmeyeceğine inanırlar. Merasimin yapıldığı yer bir daire şeklindedir ve üzeri açık, “Gök Tanrı”ya bakmaktadır. Bu “Bir”in etrafında doğup-büyüyüp ve uçmaya varılacağını anlatmaktadır. Bu merasim daha çok, New Mexico eyaletinin Tewa Kızılderili kabilesinin mevsimlik dinî merasimlerinde görülür. “Amerika Kızılderili kabileleri arasında “yerin yaratılışı” ile ilgili destanlar ve efsaneler Ortay Asya'nın kuzeyinde yaşayan Türk topluluklarının destanlarındaki yerin yaratılışı ile ilgili kayıtlarla paralellikler gösterir. Dünya, “Ulu Yaratan” tarafından suyun altından getirilen bir çamur parçasından yaratılmıştır. Ulu Yaratan ona “Toprak Ana” adını vermiştir. Ağaçlar, toprak, dereler, dağlar hep Ulu Yaratan'ın vücudunun parçalarından oluşmaktadır.⁸

8 Ake Hultkrants, *The Religions of the American Indians*, California, 1967, s.30

Otlar yeni yeni yeşermeye ve tabiat yeni canlanmaya başladığında, Cherokee Kızılderilileri, yeni yıl merasimlerini tarihî başkentleri olan ve bugün Tennessee eyaletinin sınırları içinde kalan Citico Creek'ten güneyde, Little Tennessee River'in güneyindeki Chota şehrinde toplanmaya başlarlar. Chota'da toplandıktan sonra, Kızılderili yüksek kurultayı tarafından daha önce sorumlu olarak seçilen 7 kişilik heyet çalışmalarına başlar. Bu 7 kişilik heyetin ilk işi, Yeni Doğacak Ay'ın görünüp görünmediğini gözlemektir. İlk Ay'ın görünmesiyle merasimlerin başlaması için işaret verirler. Hanımlar, "Dostluk" dansına başlarlar. Kutlamalara iştirak eden misafirlere sunulacak av eti için avlanmaya kimlerin gideceğine yine bu 7 kişilik heyet karar verir. Gece yakılan büyük ateşin etrafında hanımlar "Dostluk" dansını oynar. İkinci gün, Şaman "Suya İniş" merasimini yönetir. Üçüncü gün, merasime katılan herkes oruç tutar. Kutlamaların dördüncü ve son gününde yine toplu olarak "Dostluk" dansı yapılır ve Yeni Yıl için düzenlenen kutlamalar tamamlanır.⁹

Bu merasimlerin hemen arkasından daha önce seçilen 7 kişilik heyet "Gizli Gece Dansı" (Secret Night Dance) düzenler. Bu gizli merasimde kabilenin eski ateşi söndürülmeden önce Yeni Ateş yakılır. Mart ayının gelmesi ile, yeni hayat, yeni kuvvet, dinçlik ve sağlığın sembolü olan "Yeni Ateş" in yakılması ile, Cherokee'ler evlerinde Yeni Ateş'i yakar ve eski ateşi söndürürler. Kabilenin Şamanına yeni geyik derisinden yapılmış kaftan giydirilir. Çeşitli otlardan yapılmış ilaçlar ve şerbetler içilir.¹⁰

Amerika Yerli Kızılderili kabilelerinin kültür tarihinde "Örümcek" çok önemli bir yer tutar. Ateşin insanlık tarihinde ve medeniyetlerin oluşmasında ve yok olmasında tarihi rol oynadığı kültür tarihçilerimiz tarafından bilinmektedir. Ateşi yeryüzüne getirmek için Amerika Kızılderili destanlarında Gökkanı'nın yarattığı bütün hayvanların büyük bir yarış içine girdiği Kızılderili Destanlarında yer alır. Bütün hayvanlar ateşi getirmek için ellerinden geleni yaparlar.

"Daha sonra Su Yılanı ateşi getirmek için gönüllü olduğunu belirtti. "Ben gönüllü olarak gideceğim. Sudan yaratıldığın için bana kâr etmez. Çünkü ateş suyu yakamaz," dedi. Böylece Su Yılanı yola koyuldu. O ateşin yanmakta olduğu adaya doğru yüzmeye başladı. Fakat göklerdeki Ulu şimşek onun hareketlerini çok yakından izliyordu. Yılan, alttan bir delik açarak ateşe yaklaştı. Fakat aniden ağaçtaki ateş daha çok şiddetlendi. Yılan ateşe daha çok yaklaşmaya cesaret edemedi ve ateşten bir parça bile almayı başaramayarak geri dönmek mecburiyetinde kaldı. Sonra sıra herkesin çok sevdiği Su Örümceğine geldi. Ondan bu ateşten bir parça getirmesi

9 age., s.89.

10 age., s.89.

istenmişti. Akıllı hareket etmesi ile tanınan Örumceğin bunu denemesini istediler, o da kabul etti. Örumcek ağzından çıkardığı bir ağ ipi ile kendini olduğu yere bağladı ve rüzgârın önünde ateşin yandığı yere gitti. Böylece o ateşle kendisinin yaşadığı yer arasında bir ağ kurmuş oldu. Ulu Şimşek göklerden Örumceği izliyordu. Örumcek her zaman kendisini düşünmezdi. Bu gayreti sonunda o ağaçtaki ateşi kontrol altına aldı ve bütün hayvanlarla beraber, insanlar da ateşi kullanmaya başladılar. Bunu Tanrı'nın en büyük hediyelerinden biri olarak kabul eden Cherokee'ler, onun için Örumceği çok mukaddes bir yaratık ve sembol olarak anıyorlar.”¹¹

Amerika Yerli Kızılderilileri, başlarına getirilen tarihi felaketi ve “Soluk Benizli”-lerin organize ettikleri katliamlarla ilgili tarihi hatıralarını kendi kabilelerinin ahlak kuralları içinde kendi karakterlerine uygun bir tarzda anlatırlar. Yerli Kızılderililerin, Avrupa'dan gelen maceraperest define avcısı “Beyazlar”ın başlattıkları katliam, yağma ve sürgünlere hangi gözle baktığını ve nasıl değerlendirdiğini tarafsız bir Avrupalı yazar veya araştırmacı henüz yazmamıştır. Oysa, Avrupa ve Amerikalı “Beyazlar” Yerli Kızılderilileri hep “kafa derisi yüzen”, cani, çapulcu ve soyguncu katil tiplerinde göstermeğe çalışmış. Bunun için sadece Hollywood stüdyolarında, Amerika'daki Yerli Kızılderilileri “suçluymuş” gibi gösteren 15 binden fazla film çevrilmiştir. “Beyazlar”, hiçbir zaman Avrupa'dan gelip, Amerika Kıtası'nda on binlerce yıldan beri yaşamakta olan bu Yerli Kızılderili kabilelerini katletmeye haklarının olup-olmadığını yazmamışlardır. Bu konuya hiç dokunmamışlardır.

Eğer “Beyazlar”, Yerli Kızılderililerin on binlerce yıldır yaşamakta oldukları ana vatan topraklarına saldırmamış, onların büyük değer verdikleri ve hayatlarını devam ettirmeleri için büyük bir titizlikle korudukları Buffalo (Yaban Öküzü) sürülerini katletmemiş olsalardı, içme sularını kirletip, zehirlemeselerdi, Yerli Kızılderililerin “Beyazlar”dan bu kadar nefret etmeleri asırlar boyu devam etmezdi. “Beyazlar”ın Avrupa'dan gelip, Amerika dedikleri Kıta'ya ayak bastıkları 1492 yılına kadar Amerika Yerli Kızılderili kabileleri arasında, “çiçek”, “kızamık”, “boğmaca”, “frengi”, “cüzam” gibi bulaşıcı ve öldürücü hastalıkların hiç birisi yoktu ve bilinmiyordu. İngilizlerin “çiçek mikrobu” bulaştırılmış battaniyeleri Yerli Kızılderililere “hediye” olarak dağıtması sonucunda, üç ay içerisinde 250.000 den fazla Yerli hayatını kaybetmiştir. Bu kayıtlar Amerika'nın Federal resmi dairelerinin dosyalarında kayıtlıdır.

“Beyazlar”ın Yerli Kızılderili topraklarına ayak basmasıyla Yerli Kızılderili katliamları başladı. Yerlilerin yaşayış ve yerleşim merkezleri büyük bir hızla yağma ve

11 Ahmet Ali Arslan, “Türkiye, Azerbaycan, Orta Asya Türk ve Kuzey Amerika Kızılderili Efsanelerinde Kaplumbağa”, Türk Dünyası Araştırmaları, Sayı:91, 1994, s.74.

tahrip edildi, yakıldı, yıkıldı. Yerli Kızılderililerin mabetleri dağıtıldı, ateşe verildi. Yerli mabetlerindeki değerli mücevherler, altın ve gümüş eşyaların tamamı yağma edildi. Eritildi ve külçeler halinde Avrupa'ya nakledildi. Kabilelerin hürmet ettiği tarihi bellekler, liderler ve yaşlı kabile reisleri acımasızca öldürüldüler.

Amerika Yerli Kızılderili kabileleri ile Amerika Devleti arasında geçen resmi savaşlar, *Francisco Vazquez de Coronado*'nun Yerli Kızılderili kabilelerinin saklamış olduklarına inandığı hazinelerindeki altınları aramak ve Avrupa'ya gemiler dolusu servetle dönme hırsı yüzünden, Yerli Amerikalı Kabilelere ait mukaddes yer ve tapınaklardaki altın, gümüş ve değerli taşlarla süslü ziynet eşyalarını yağmalamak maksadıyla, 1540 yılında *Hawikuk* bölgesinde yaşamakta olan *Zuni* Yerli Kızılderili kabilesiyle başlattığı kanlı çarpışmayla başladı.¹²

Dünyaca ünlü nüfus uzmanlarının hesaplamalarına göre, Avrupalıkların Amerika'ya ayak basmasından sonra, 16.yüzyılın sonlarına kadar devam eden katliamlar, hastalıklar ve sürgünlerden sonra Güney ve Kuzey Amerika'da 30 milyon Yerli Kızılderili bilinçli bir şekilde yok edilmiştir. Amerika Kıtası'nda bugün ne kadar Yerli Kızılderilinin yaşadığı kesin olarak bilinmiyor. 1540 yılında Amerika Devletiyle, Yerli Kızılderili kabileleri arasında başlayan savaşlar tam 350 yıl sürer. Amerikan Topçu ve Piyade birliklerinin 29. Aralık. 1890 tarihinde *Sioux (Su)* Yerli Kızılderili kabilesine mensup *Big Foot (Büyük Ayak)* oymağının *Wounded Knee (Yaralı Diz)* kasabasında tamamen imha edilmesiyle sona erdi.¹³

Avrupa'dan gelerek Yerli Kızılderili topraklarını ele geçiren "Beyazlar"ın Yerli Kızılderililerin hayat tarzını dağıttıktan sonra, "Avrupalılaştırma"ve zorla "Hıristiyanlaştırma" dönemi başlamıştır. İspanyolların yapmış oldukları tahribatlar incelenirse, *Yucatan (Yukatan)* Yerli Kızılderili Şamanları Hıristiyanlaştırmak için Mayalardan kalan bütün kitaplar yakılmıştır. Mayaların gerçek tarihi ancak gizli kalmış abide ve duvar yazılarından bin bir güçlkle gün ışığına çıkarılmıştır.

1637 yılında New England bölgesinde kendilerine boyun eğmeyen Yerli Kızılderililere savaş ilan eden "Beyazlar" *Pequot* Yerli Kızılderililerini ateşte canlı-canlı yakarak, çocuklarını kılıçtan geçirerek, bu Yerli Kızılderili kabilesini son ferdine kadar tarihten sildiler. Amerika'yı kuranlardan Andrew Jackson Yerli Kızılderilileri "vahşi Kurt" sürülerine benzetirken, General Philip Sheridan ise "*En iyi Kızılderili, ölü bir Kızılderilidir*" diyerek bu sözyle tarihe geçmiştir. Bütün bu olanlara ve "Beyazlar"ın

12 Arslan, Ahmet Ali, *Orta Asya'dan Amerika'ya Türk Kültürünün Göçü: Ataların İzi İle*, Berikan Yayınları, Ankara, 2004, s:106

13 a.g.e. s: 106

propagandalarına rağmen katledilen Yerli Kızılderililerden bugün sağ kalanlara dünyada büyük bir şefkat, hürmet ve saygıyla yaklaşılmaktadır. Amerika'da özel toplama kampları olarak bilinen Yerli Kızılderili "*Rezervasyon*" (Toplama Kampları) larında mahkûm hayatı yaşayan Yerli Kızılderililerin dini hürriyetleri kısıtlıdır ve inandıkları Şamanizm inancını resmi olarak yaşamalarına izin verilmemektedir. Amerikan hükümetinin yetkilileri Şamanizmin Yerliler tarafından sadece "turistik" bir "komedi" olarak sahnelenmesine izin veriyor. *Yakima* Yerli Kızılderililerinin Büyük Reisi Veninok 1915 yılında hiç kimseden korkmadan görüşlerini Amerikan Başkanının yüzüne şunları söylemiştir: "*Biz bu topraklara Gökta'nrı tarafından yerleştirildik. Ben bu topraklara ne başka ülkelerden getirildim, ne de geldim. Ben buraya Gökta'nrı tarafından özel olarak gönderildiğimi biliyorum.*" Amerika Yerli Kızılderilileri Kristof Kolomb'dan binlerce yıl önce bu topraklarda yaşamış ve hala yaşamaktadır. Yerli Kızılderililer Amerka'ya nereden gelmişlerse, daha önceden gelişmiş ve yaşanmış bir kültürün içinden gelmişlerdir. Sioux (Su) kabilesinin Büyük Reisi Vine Deloria şunları kaydediyor:

Eğer Amerika'da Üniversiteler Yerli Kızılderililer tarafından kontrol ve idare edilmiş olsalardı, bu gün Yerli Kızılderililerin Amerika Kıtasına nereden gelmiş oldukları hiçbir şüpheye yer vermeyecek şekilde gün ışığına çıkarılmış olurdu.¹⁴

Amerika Yerli Kızılderili Şamanları ile Sibiry'a'da yaşayan Türk ve diğer topluluklara mensup Şamanların *Manyakarı* kullandıkları Düngür ve diğer aletlerinin birbirine benzemesi yanında, fiziki özelliklerinin de birbirine benzediğini bağımsız bilimsel araştırmaların sonuçlarından öğreniyoruz.

Sibirya tundralarında yapılan kazılarda kemikten yapılmış dikeş iğneleri bulundu. Sibiry'a'da yaşayan insanların, geyik boynuzlarından "mızrak atan" aletler geliştirmiş oldukları, bu mızrak atan aletlere bu gün Amerika Kıtasında rastlanmaktadır ve bunun adına Aztek dilinde *atl-atl(atıl-atıl)* denilmektedir.¹⁵

Amerika Yerli Kızılderili kabilelerinin Sibiry'a'dan gelerek, Bering Boğazı'nı geçmek suretiyle Kıtaya yerleştiklerini ilk defa 1589 yılında Cizvit Misyonerlerinden *Jose de Acosta* yazdı. Acosta, Orta Asya'dan kuraklığın sebep olduğu açlık ve savaşların yol açtığı büyük göçle, Kuzeydoğu Sibiry'a'ya doğru göç eden insanların büyük guruplar halinde Bering Boğazı'ndan geçerek, Kristof Kolomb'dan binlerce yıl önce Amerika'ya geldiklerini belirtmiştir. Amerika'ya gelenlerin ilk defa Buzul Devri'nin sonuna doğru Amerika'ya ayak bastıklarını, yapılan arkeolojik kazılardan çıkan insan

14 Betty Ballantine-Ian Ballantine, *The Native Americans*, Wisconsin, 1993, s: 28.

15 age, s:29

kemikleri de ispatlamaktadır. Sibirya'da bulunan insan kemikleri, Amerika kıtasında bulunan insan kemiklerinden binlerce yıl daha eski olduğu anlaşılmıştır.

Amerika'da bulunan insan kemikleriyle Sibirya'da kazılar sonunda gün yüzüne çıkarılan insan kemikleri üzerinde yapılan D N A testleri, Bering Boğazının her iki yakasında bulunan insan kemiklerinin aynı ırka ait olduklarını ve bu insanların Amerika'ya 20 bin yıl önce geldiklerini ispat etmektedir.¹⁶Bering Boğazı'nın Amerika kıtasında kalan kısmında ve Alaska'nın Güneyinde yaşayan *Yakutat* Yerli Kızılderili kabilesi, Asya kıtasına doğru "şahadet" parmağı şeklinde uzanan adalar "Aleut" adalarını bu adalar üzerinde yaşayan Yerli Kızılderilileri kendi ana dillerinde "*Ana-uut*" olarak telaffuz ediyorlar.¹⁷ Bu kelime Güneydoğu Sibirya Türk boylarından Teleütlerin dilinde de aynıdır ve bizim Anadolu Türkçesinde ise "*Ana Uç*" demektir. Eskimo, Aleut(*Ana-uut*) ve Na-Dene Yerli Kızılderili kabilelerinin yaşadığı bölgelerde bulunan insan kemikleri üzerinde yapılan genetik incelemeler, bu insanların Asya'dan 7500 yıl önce Amerika Kıtasına geçtiklerini ispat ediyor. Arizona Devlet Üniversitesinden Antropolog Christ Turner'in yaptığı son araştırmalardan elde ettiği bulgularda Amerika Yerli Kızılderililerinin diş yapıları ile Asya'da, Sibirya tundralarında yaşayan insanların diş yapılarının aynı ve böylece Buzul Çağından sonra Asya'dan Kuzey Amerika kıtasına iki ayrı büyük göçün olduğu ortaya çıkmıştır.¹⁸Dil bakımından benzerliklere gelince, bu insanların ayrı-ayrı kıtalarda yaşamalarına rağmen, aynı dili konuştuklarını belirten Stanford Üniversitesinden Joseph Greenberg, 12 bin yıl önce Amerika'ya yapılan başka bir göç dalgası ile gelen Yerli Kızılderili olarak adlandırılan bu insanların daha sonra Güney'e doğru göç ederek, bu günkü Orta ve Güney Amerika topraklarına geçtiklerini kaydediyor.¹⁹Asya'dan göç ederek, Bering Boğazı'nı aşarak Amerika Kıtası üzerinden devamlı olarak Güney'e hareket eden Yerli Kızılderili kabileleri belirli bir seviyede bile olsa yaşanmış bir medeniyeti kendileri ile birlikte bu kıtaya getirmişlerdir. Bering Boğazından geçerek Amerika'ya göçen bu insanlar, tekstili ve dokuma sanatını biliyorlardı.

1924 yılında Nevada Eyaletinin Kuzeybatısında yer alan *Lovelock* Mağarasında yapılan kazıda 2 bin yıl önce elde dokunmuş bir battaniye bulunmuştur. Bu battaniyenin 600 adet çayır faresinin derisinden yapılmış ve hala kullanılabilir durumda olduğu yapılan testlerle ayrıca tespit edilmiştir. *Paiute(Paitu)* ve *Shoshone (Şaşoni)* Yerli Kızı-

16 age, s:32

17 Frederica de Lugana, *The History and Culture of Yakutat Tlingit, 3 Vols. Vol: 1*, Washington D.C., 1972, s:213.

18 Betty Ballantine-Ian Ballantine, op. Cit., s: 32

19 age., s: 32

zılderili kabileleri, bugün Nevada ölünde yaşıyan eski Yerli Kızılderili kabillerinin geride kalan akrabalarıdır.²⁰

Aleutian (Ana-uum) adalarından yararlanarak Asya'dan Amerika kıtasına geçen yerli kabileleri, tabiat şartlarının zorlaması sonucunda gıdalarını denizden ve deniz ürünlerinden temin etmek mecburiyetinde kaldılar. Buna bağlı olarak bu bölgedeki kabilelerin giyim-kuşamları da yine bölgeye has bir tarzda tabak edilmiş deri elbiselerden yapılmıştır. Bu insanlar sığınacaklarını mağaralar içinde hazırlamış ve yeni doğan bebeklerini, buradaki hayat şartlarına göre belirli bir yoldan büyütmüşlerdir. Zor tabiat şartlarından dolayı burada yaşıyan insanların ömürleri kısa olmuştur. Ölüm hadisesi baş verince, burada yaşıyan Yerli Kızılderili kabilelerine mensup insanlar, diğer Orta Asya kabilelerine mensup insanların yaptıkları gibi, insanüstü tabiat güçlerinin varlığına inanarak onlardan yardım ummak yolunu seçtiler. İyi ruhlardan yardım elde etmek, kötü ruhlardan ve hastalıklardan korunmak için, kabilenin Şamanına başvurular ve boyunlarında "fetiş" ve gerdanlıklar taşımağa başladılar. Bugün Orta Asya ve Anadolu Türklerinin boyunlarına taktıkları "üç köşeli" muska, daha önce Şamanlık döneminden kalan "fetiş" in yerini almıştır.

Amerika Yerli Kızılderili *Sioux* (Su) kabilesinin fertlerine, yeryüzünde yaşıyan bütün canlı varlıkların, m o cümleden ağaçların, nehirlerin, dağların, biten yaban otlarının, dört ayaklı, iki ayaklı canlıların, kanatlı-kanatsız bütün kuş ve böceklerin Kızılderililerin *Wakan Tanka* dedikleri Ulu Yaratan tarafından yaratıldığına inanılmış ve bu şekilde öğretilmiştir.

Sioux Kabilesine *Waka Tanka* tarafında "Buffalo Calf Woman" (Buffalo Kadın) gönderilmeden önce bu Kızılderili kabilesi *Great Spirit*, Ulu Ruh'a inanırlardı. Buffalo Kadın'ın belli olmayan bir yönden gelmesiyle, Sioux Kabilesine bugün bile kutsal ayinlerde ve merasimlerde kullanılan çok önemli bir kutsal sembol hediye edilmiştir: *Kutsal Pipo*. Bu Kutsal Pipo, tarihi kesin olarak bilinmeyen çok eski zamanlarda Sioux kabilesine Ulu Manitu tarafından gönderilmiştir.

"Çok eski zamanların birinde, Sioux Kabilesinin Sans Arc adlı küçük bir oymağına mensup iki avcı *yabanda avlanırken çok uzaktan canlı bir cismin kendilerine doğru yaklaşmakta olduğunu gördüler. Bu canlı kendilerine yaklaştıkça, onun giymiş olduğu beyaz geyik derisinden elbisesi içinde çok güzel bir kız olduğunu fark ettiler. Bu genç ve güzel kız elinde Buffalo Derisine sarılı bir şey taşıyordu. Genç kız bu avcılara doğru yavaş ve nazik tavırlarla yürüyor ve bir yandan da devamlı olarak şu şarkıyı söylüyordu:*

20 age., s: 39

Bana bakın

Kutsal bir gözle,

Bana bakın,

Ben geliyorum.

Bu iki avcıdan birisi, gelen güzel ve genç bakireyi görünce kalbini bozdu. Güzel kıza doğru bir hamle yaptı. Diğer avcı, bütün gayretlerine rağmen bu arkadaşını durduramadı. Hatta onu durdurmak için ona karşı şiddete baş vurmaktan bile çekinmedi. Fakat kalbini şeytani arzularla bozan arkadaşı, kendisine mani olmak isteyen bu iyi niyetli arkadaşını şiddetle kenara itti. O anda gökten bu kötü kalpli avcının üzerine bir kara bulut indi. Kara bulut çekildiğinde, o kötü kalpli avcının yerde kalan iskeletinin tamamen kurtlarla kaplı olduğu görüldü. Bu hareketin manası şu idi: eğer bir insan etrafında olup-bitenleri umursamaz ve kalbinden şeytani arzular ve fikirler geçirirse, o insan eninde-sonunda kendi kötü düşüncelerinin kurbanı olur. Kötü kalpli arkadaşının akibetini gören iyi kalpli yiğit avcı, geyik derisinden beyaz elbiseyle duran güzel kız kendisine doğru yaklaştığında onun önünde diz çöktü ve korku içinde titremeğe ve ağlamağa başladı. Genç kız ona hitaben konuşmağa başladı ve ona kendisinden korkmamasını söyledi. Avcıya, derhal kendi kabilesine gidip onlara kendisinin kabileyi ziyarete geleceğini, kabilenin hazırlıklı olmasını onlara iletmesini istedi. Kızın istediği eksiksiz yerine getirildi. Genç kız kabilenin üyeleriyle tanıştı. Onların arasında sağdan-sola, saatın dönüş istikametinde, dolaşmağa başladı. Kucağında taşıdığı Buffalo Derisine sarılı “Kutsal Pipo”yu göğe doğru kaldırarak konuştu:

Bu bir gizli hediyedir,

Her zaman ona büyük hürmet gösterilmelidir,

Bu elimdeki sarılı bohçanın içinde Kutsal Pipo var,

Ona temiz olmayan kadın veya erkek asla dokunamaz.

Bu Kutsal Pipoyla sizler,

Sesinizi Kutsal Ruba (Wakan Tanka) uklaştıra bileceksiniz,

Büyük Ulu Ruh, Alemlerin Yaratıcısı,

Sizlerin Atası ve Atalarımızın Atası.

Bu Kutsal Pipoyla sizler,

Yeryüzünde dolaşıp duracaksınız,

Üzerinde yürüdüğünüz toprak,
 Sizlerin Atalarınızın Atası ve Toprak Ananızdır.
 Attığınız her bir adımın kutsal bir değeri var.
 Kutsal Piponun tömbeki basılan kısmı Kırmızı Taştandır,
 Bu kısım Yeryüzünü temsil eder,
 Bu Kırmızı Taş üzerine yüzü merkeze dönük
 Bir Buffalo resmi oyulmuştur.
 Bu Buffalo yeryüzündeki "dört bacaklı"
 Hayvanları temsil eder.
 Bu hayvanlar sizlerin arasında
 Sizin kardeşleriniz olarak yaşarlar.
 Kutsal Pipo'nun sapı ağaçtan yapılmıştır,
 O, yeryüzünde toprakta yetişen bitkileri yemsi eder,
 Kutsal Pipo'nun sapının tömbeki basılan kafa
 Kısımına eklenen yerde 12 tane tüy vardır,
 Bu tüyle Damalı Kartalın tüyleridir.
 Bu tüyler yeryüzünde yaşayan bütün
 Kanatlı yaratıkları temsil eder.
 Onlar, sizlerin arasında, sizlerle birlikte yaşar.
 Her kim bu Kutsal Pipoyla Kutsal Ruha haber salarsa
 Bu alemde canlı yaşayan her ne var ona katılır.
 Bu Kutsal Pipoyu yakarırlarınızda kullanırsanız,
 Siz, bütün canlı varlıklarla her canlıya yakarmış olursunuz.
 Bu Kutsal Pipo sizi, bütün akrabalarınıza bağlar.
 Sizi Atalarınızın Atasına,
 Büyük Annelerinizin Büyük annesine götürür.
 Kutsal Pipodaki Kızıl taş, Toprak Anayı simgeler,
 Üzerinde yaşamakta olduğun Toprak Anayı.
 Kızıl Topraklar üzerinde yaşayan
 İki ayaklı yaratıklar da Kızıldır.

*Wakan Tanka, sizin önünüze bir Kızıl Yol çizmiştir,
Doğru ve güzel seyahet etmek için çizilmiş bir Yol.
Bu Toprak Ana üzerinde yaşayan insanların hepsinin
Kutsal birer yaratık olduğunu hiçbir zaman unutma.
Bugünden başlayarak,
Bu Kutsal Pipo, Kızıl Topraklar üzerinde kalacak,
Ve sizler onunla sesinizi Wakan Tanka'ya ulaştıracaksınız.
Pipodaki taşın üzerinde yedi halka var,
Bu Yedi Halka, Pipoyu kullanarak yapacağınız
Yedi kutsal töreni temsil eder.²¹*

Amerika Yerli Kızılderililerinden Sioux kabilesinin ruh dünyasında kabile üyelerinin uyması gereken “yedi” ana prensip vardır. Kızılderililerin “yaratılış” ve “toprak ana” ile ilgili bu prensiplerine yakın “yol” ve “öğütleri” Anadolu ve Kafkasya topraklarında da görüyoruz. Sioux (Su) Kızılderili kabilesinin uyduğu bu Yedi Ana Kural şöyle sıralanıyor:

1- “Ölenin Ruhuna Hürmet: Ölen bir şahsın, dünyadan göçüşünden bir yıl sonra, ölenin Yaradanına kavuşması için merasim yapılır. Ölen şahıstan geriye kalan şahsi eşyaları geride kalan yakınları tarafından kimlere verilecekse ona karar verilir ve bunlar ölenin yakın arkadaşlarına dağıtılır. Bu merasim; “Dünyanın maddi varlığından sıyrılma” manasını da beraberinde taşır.

2- “Inipi”: Günablardan arınmak için “terleme odası”na girme. Terleme, arınma ve temizlenme merasimi. Bu bir tür “Ruhani yolla Terleme Mekânı”dır. Terleyen insanlar kendilerini “Yeniden doğmuş” gibi hissederler.

3- “Yaratana Yakın Olma”: Sun Dance–Güneş Dansı. Bu çok önemli Ruhsal Dans yılda sadece bir defa yapılır. Bu Dansla, yaratılan insanlar kendilerini Yaratana, kendilerine verdiği nimetler için şükran duygularını iletme manasını taşır. Bu merasimle katılan insanlar kendilerinin iç huzura kavuştuklarını hissederler ve Ulu Yaratana “Wakan Tanka”ya olan bağlılıklarını ve şükranlarını dile getirirler.

4- Yaratana Yakın Olma: Bu merasimin maksadı ferdin, kendisini yaratan “Wakan Tanka”, Ulu Yaratana yakın hissetmesidir.

21 Ed McGaa Eagle Man, *Mother Earth Spirituality*, New York, 1990, pp: 3-5.

5- “Hunkapi”, *Akraba Edinme*: Bu merasimle kabilenin mensubu iki ayrı cins arasında yakın dostluk ilişkileri ve yakınlaşma sağlanır. Bu merasimde, birbirlerine bağlı, bir birlerini seven, ellerindeki imkân ve varlıklarını birbirleriyle bölüşecek çiftler arasında evlilik bağları oluşturulmasının temelleri atılır.

6- *Ishnata Awicalowan*, *Bülüğ çağına gelen kızı “Kadınlığa Hazırlam”*: Kendini tanıyan ve “Bülüğ” çağına erişen kızı, *Sioux Milletine* gelecekte yararlı bir fert olarak hazırlamak için bu merasim yapılır. Bu merasimde “Kızı Hazırlamak” için kabilenin en yaşlı ve tecrübeli saygın kadınları görev alırlar.

7- *Tapa Wanka Yap - Top Atma Merasimi*: Bu merasim Ulu Yaratan adına yapılır. Burada iştirak edenlerin her biri elinde “dünyayı” temsil eden ve *Wakan Tanka*’ya adanmış bir top tutar. Bu top tutan insanlar merasimin yapıldığı meydanın merkezinde toplanırlar ve ellerindeki topları “dünyanın dört köşesine” *Wakan Tanka*’nın kâinatın sahibi olduğunu belirtmek için atarlar. Ellerinde tuttukları “top” aynı zamanda “Yaratan”ı temsil eder.²²

İlginç benzerliklerle karşılaştık. İnsanlara devamlı olarak iyiliğin yolunu gösteren Mevlana’nın Öğüdü de “Yedi” tanedir:

1. Cömertlik ve yardım etmede akarsu gibi ol.
2. Şefkat ve merhamette güneş gibi ol.
3. Başkalarının kusurunu örtmede gece gibi ol.
4. Hiddet ve asabiyette ölü gibi ol.
5. Tevazu ve alçak gönüllülükte toprak gibi ol.
6. Hoşgörülükte deniz gibi ol.
7. Ya olduğun gibi görün, ya görüldüğün gibi ol.

İnsanlara doğru yolu göstermeğe çalışan ve onların huzurlu bir hayat yaşamalarını kendilerine bir görev bilen ve Sufi dünya görüşünün kurucularından biri olarak hürmet edilen *Seyit Yahya Şirvani*’nin kurduğu Halvetilik Hareketinin ana prensiplerine bakıldığında, “*Rükünler ve Amel Etmenin Esasları*” da “Yedi” dir:

- 1- *İman Etmek*
- 2- *Tasdik Etmek*
- 3- *Marifet*
- 4- *Muhabbet*

22 Ed McGaa Eagle Man, age, p: 7-10.

5- *Minnet*

6- *Mücadebe*

7- *Aşk*.²³

Türklerin İslamiyet'e geçmeden önceki hayatları "üç gücün" üzerine kuruluydu. Bunlar, "Yukarı Dünya", "Orta Dünya" "Aşağı Dünya" idi. Türklerin İslamiyet'i kabul etmelerinden sonra bu "üçlü"de yer alan değerler değişmiştir. Amerika'da ve dünyanın çeşitli ülkelerinde bağımsız araştırmalarını ve çalışmalarını sürdüren bilim adamları, görüşlerini kesin delillere dayanarak bir düzene koydular. Bilim adamları, Sibiryada yaşayan Türk topluluklarından Saka (Yakut) ların sahip oldukları Türk kültürü ile Amerika Yerli Kızılderili kültürü arasında büyük paralellikler ve benzerlikler olduğunu belirtmektedir. William Thalbitzer konu ile ilgili olarak yaptığı çalışmasında şunları açıklamaktadır.

Arktik bölgesinde yaşayan halkların bu günkü dilleri ne olursa olsun, Yakut Türkleri ile Chukchee (Çukçi), Samoyedler ve Lapp'lann sahip oldukları kültürün şüphe götürmeyecek kadar bir birinin devamı olduğuna inanıyorum.²⁴

Kuzey Amerika'da Eskimo ve diğer Kızılderili kabileleri arasında önemli yeri ve mevkisi olan Şamanların aynı görevi yaptıkları görüşünü Mircea Eliade büyük bir güven içinde bilimsel kaynaklara dayanarak belirtmektedir.

Kuzey Amerika yerli Kızılderili ve Eskimo Şamanlarının ruhanî bir güçle denizin ve yerin dibine seyahat etmeleri. Asya'nın Kuzeyinde. Yakut (Saka) Türkleri'nin ruhanî yol göstericisi olan Şamanları ile aynı karakteri ve özelliği göstermektedir. Eskimo Şamanı ile Yakut (Saka Sire) Şamanı'nın dini merasimlerde giyindiği man-yakları ve ellerinde taşıdıkları düngürleri arasında çok az farklılık vardır.²⁵

Edward William Nelson bir Alaska Şamdanı'nın kendisine öbür dünyaya gidip, orada iki gün nasıl dolaştığını ve orada gördüklerim köyüne dönerek kendi hal-kına anlatırken nasıl dirildiğini anlattığını belirtmektedir. Alaska Şamanı, ruhlarla buluşmak için öldüğünü iki gün öbür dünyada gezdiğini, yürürken devamlı olarak ağlama ve yas ilahileri duyduğunu, bu seslerin, ölenlerin arkasından yas tutanların çığlıkları olduğunu kaydetmektedir. Ölü olarak yeraltı dünyasında gezen Alaska Şamanı, sonra bir köye varır. Burada bedenleri olmayan iki gölge kendisini içeriye alır.

23 Seyyid Yahya Şirvani, Şifai'î Esrar, (Hazırlayan: Mehmet Rıhtım), İstanbul, 2012, s: 115

24 William Thalbitzer, "Cultic Games and Festivals in Greenland", *Congres International des Americanistes*, 1924, Goteberg, s: 226- 265.

25 Mircea Eliade, *Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy*, Paris, 1951, s: 288

Girdiği odanın ortasında bir ateş yanmaktadır. Şaman, ateşin üzerindeki kazanda et pişmekte olduğunu görür. Fakat Şaman, birilerinin devamlı olarak kendisini gözlediğini hissettiğini belirtir. Alaska Şamanı'nı odaya alan iki gölgenin ona görünmeden kazanda pişen ete sakın dokunmaması gerektiğini tembihlediklerini söyler. Eğer bir Şaman öbür dünyada gördüğü herhangi bir ölü etine dokunursa bir daha ışıklı dünyaya geri dönmesi onun için çok zor olur. Alaska Şamanı bunu bildiğini ve ona göre davrandığını kaydeder. Alaska Şamanı daha sonra öbür dünyadaki seyahatine devam eder. Şaman oradan kendisine gösterilen yolu takip ederek kendi mezarına geri döner. Seyahate çıkan ruhu, tekrar fizikî bedenine girer ve Şaman canlanır. Tekrar canlanan Alaska Şamanı, kendi köyüne geri döndüğünde, başından geçenleri köylülere anlatır²⁶ Türk ve Kızılderili Şamalıların ortak özelliklerinden bahsederken Mircea Eliade şunları kaydetmektedir:

Aşağı Dünyaya seyahat etmek, Arşa çıkmak, Cennete gitmek hadisesi, Türk-Tatar ve Kuzey Amerika Şamanları arasında yaygın olan ortak bir özelliktir.²⁷

Geçmişte olduğu gibi şimdi de tarihî topraklarında yaşayan Saka (Yakut) Türkleri asırlar boyu hayvanlarla ilgili kültür zenginliği içinde, köklü kültürlerini bugüne kadar yaşatmışlardır. Yakutların inançlarına göre kainat üç tabakadan ibarettir: *Yukar Dünya, Orta Dünya, ve Yeraltı Dünyası*. "Uçmak" olarak da tabir edilen Yukarı Dünya, yedi veya bazen de dokuz katlı olarak anlatılmaktadır. Bu dokuz katlı semanın en üst mertebesine ise sadece çok mahir Şamanlar varabilirler. Yakutların Karanlık Dünya diye adlandırdıkları Yeraltı Dünyasında ise, daha farklı yaratıkların yaşadığı sanılmaktadır. Yakutlar, yeraltı dünyasını tek gözlü, tek kollu, tek bacaklı, bazen iki başlı, sekiz bacaklı iki kuyruklu atların bulunduğu bir mekân olarak tanımlamaktadırlar.²⁸

Mekân değiştirme ve yeraltı dünyasına olduğu gibi semanın çeşitli katlarına seyahat etmek. Yakut Şamanlarında olduğu gibi. Alaska'daki Kızılderili Şamanlarında da görülen ortak bir özelliktir. Baffinland'de yaşayan bir Alaska Şamanı, kendisini iple sıkıca bir yere bağladıktan sonra, ruh olarak bedeninden çıkıp seyahat etmeğe başladığını anlatır. Kendisine yardımcı olan bir ruh vasıtasıyla Aya gittiğini söyler. Ay'da ana kapısı Deniz Aygırının derisinden yapılmış bir yerden geçerek bir eve girdiğini ve orada birçok maceralardan sonra tekrar geriye döndüğünü belirtir, Baffinland'deki bu Yerli Kızılderili Şaman'ın ruhu seyahatinden sonra tekrar bedenine girer

26 Edward William Nelson, "The Eskimo About Bering Strait" *18th Report of Bureau of American Ethnology*, Washington D.C. Pt. I. 1896-97, Published, 1899, s: 433.

27 Mircea Eliade, op. Cit. S: 292

28 N. S. Grokhov-Yuryung Uolan, *Yakutskaya Skazka*, Izvestiya Vostochno Sibirskogo Otdelo, Ruskogo Geograficheskogo obshctva, t. XV 1884, s: 45a.

ve Şaman canlarıdır. Sonunda Alaska Şamanı kendisini sıkıca saran iplerden kimsenin yardımı olmadan kurtulur ve seyahati boşunca başından geçenleri etrafında kendisini dinleyenlere anlatır.²⁹

Kuzey Amerika Yerli Kızılderili kabileleri arasında Şamanizm tamamen dinî yaşayışı temsil eder Kızılderili Şamanlarının toplum içinde ruhanilik ve üstünlük sıfatı vardır ve genel manasıyla “büyücü” ve “üfürükçü”lerden tamamen farklıdır. Kızılderili Şamanlarının yüksek derecede ruhanilik gücünün olmasına rağmen, hiç bir zaman toplumda dinî inançları kendi tekelinde toplama ve bu ruhaniliğinden dolayı toplumda bir baskı unsuru yaratma ve hükmetme eğilimi göstermez. Kızılderili Şamanı, kendi kabilesinin sosyal yasalarına ve geleneklerine çok sıkı bağlı örnek bir insan olarak kabilesinde saygı ile anılır ve hürmet görür. Kuzey Amerika Kızılderili Şamanlarının çok yüksek tabiat üstü gücü olduğuna inanılır. Kızılderili Şamanı bu insanüstü gücünü, kendisinin mensup olduğu Kızılderili kabilesinin insanlarına her sahada yardım etmek için kullanır. Bir Kızılderili Şamanı'nın kabiledede iki önemli görevi vardır, bunlardan birincisi hastalananları iyileştirmek. İkincisi ise içinde yaşadığı toplumun çıkarları ve yararına işler başarmaktır.³⁰ Kuzey Amerika Kızılderili Şamanları kendilerinin tabiatüstü büyük güce sahip olduklarına inanır ve bunu göstermekten geri kalmazlar. Kendilerinde mevcut olduğuna inandıkları bu insanüstü gücü hiç bir zaman başkalarına zarar vermek maksadıyla kullanmaktan devamlı olarak kaçınan Kızılderili Şamanları yaptıkları işten daima emin olduklarına inanırlar. Kuzey Amerika Kızılderili Şamanları, kendilerine getirilen veya tedavi etmek istedikleri hastaları bu hastalıklara sebep olan kötü ruhları defetmek için okudukları yakarışlarla iyileştirmek yolunu seçerler. Apachi (Apaçi) Kızılderililerinin ulu Şamanı Amerikan antropologlarından Albert B. Reagan ile yaptığı sohbetinde ona aynen şunları söyler:

Benim beyaz kardeşim... Belki bana inanmayacaksın ama ben çok büyük bir güce sahibim. Ben hiç bir zaman ölmem. Beni kurşunlaşan bile o kurşun bana isabet etmez. Eğer bıçağını çıkarıp benim gırtlığıma soksan, o bu taraftan girer, kafatasımı deler, o bir taraftan çıkar... Gücüm sonsuzdur. Eğer ben birisini gerçekten öldürmek istesem, ona sadece elimle dokunmam kâfidir. Gücüm sonsuzdur. Tanrı'ninkine eşittir.³¹

29 Franz Boas, “The Central Eskimo”, *6th Report of the Bureau of American Ethnology*, Washington D. C., 1884-85, Published 1888. s: 598

30 Willard Z. Park, *Shamanism in Western America*, Chicago, 1938, s: 9

31 Albert B. Reagan, “Notes on the Indians of the Fort Apache Region” *American Museum of Natural History, Anthropological Papers, XXXI, Part: V*, New York, 1930., s: 391.

Kuzey Amerika Kızılderili Şamanlarından herhangi birisi tedavisine başlamadan önce, hastasını iyice yoklar. Sonra hastasını iyileştirmek için gereken işlemler başlar. Söğüt ağacından kesilmiş, takriben 1,5 metre uzunluğundaki asasını hastanın başının üzerinde bir yere koyar. Yerli Kızılderili Şamanı, bu asasının başını değerli Kanat telekleri ile donatır. Bu „Kartal Tüylü” asa ilk gece hasta ile aynı yerde kalır. Şamanın hastanın yanında bıraktığı bu asasına temiz olmayan şeylerin dokunmasına asla izin verilmez. Eğer Şamanın bu asasına herhangi bir köpek dokunursa, o anda Şaman hasta olur. Şaman hastanın evine akşam takriben 21.00 de gelir. Şaman kendisiyle beraber tercümanını da getirir. Bu tercümanı Şamanın mırıltı halinde söylediklerini hastanın sahibine açıklar. Bazen Şamanın yardımcısı sıfatıyla merasime iştirak eden şahıs, bir ilahi söyleyerek kendisini hazır bulunanlara tanıtır. Bazı Kızılderili Şamanları iyileştirmek istediği hastanın evine bazen kendisi ile birlikte bir tane de yardımcı Kadın şaman getirir. Bu kadın bazen Şamanla birlikte, bazen da yalnız dans eder. Şaman hastasının yanına ayak yalın ve beline kadar soyunuk olarak yaklaşır ve alçak sesle ilahiler mırıldanmağa başlar. Hastanın olduğu odada, duvarın dibine sıralanmış olanlar. Şaman'ın yardımcısının yönlendirmesi ile Şamanın söylediklerini tekrar ederler. Şaman bu ilahilerin hepsini irticalen söyler ve merasim bittikten sonra onların hiç birisini hatırlamaz. Şamanlar bu sözlerin ilahi gücünün olduğunu ve hastanın yanı başına yerleştirilen “Kartal Tüylü Asa” tarafından kendisine ileildiğini söyler. Bir müddet sonra Şaman ayağa kalkar ve evin ortasındaki ateşin etrafında dönmeğe başlar. Eğer Şaman bu merasime kendisi ile bir tane de yardımcı kadın Şaman getirmişse, o da Şamanla beraber ateşin etrafında döner. Şaman sonra tekrar yerine döner ve oturur. Piposunu yakar. Kendisi birkaç defa bu pipodan çektikten sonra, piposunu orada bulunanlara verir, onlar da bu pipodan peş-peşe birer-ikişer defa tütürürler. Bütün merasim boyunca ilahilerin okunması devam eder. Eğer hasta kendinde değilse, o zaman hasta “Ruhunu kaybettiği” için hasta olmuş demektir. O zaman Kızılderili Şamanı “trans” yani “Yayı” durumuna geçer. Eğer hastalığın sebebi „ruhun kaybolması”ndan kaynaklanıyorsa, o zaman Şaman kendisine bu gücü veren asıl ilahı “kaynak” ile temas kurar ve bu hastalığın nasıl iyileştirileceğinin yollarını görür. Eğer Şaman son derece güçlü ise bu son tedavi safhasına teşebbüs eder. Şamanın ruhu bedeninden çıkar ve hastalığın çaresini aramak için seyahat eder. Şamanın ruhu bir müddet sonra seyahatinden döner ve Şaman kendine gelir, orada bulunanlara olanları anlatır. Şaman seyahatinde gördükleri delillere dayanarak hastalığın sebebim anlatır ve çaresini söyler. Eğer Şaman bu seyahatinde bir kasırgaya rast gelmişse, bu hastalığa “kasırğa” sebep olmuş demektir. Eğer şaman bu seyahatinde bir “çiçek” tar-

lası içinde gezinmişse, hastalığın çaresi var, eğer gezindiği tarlada çiçekler solmuşsa o zaman hastanın ölümü kaçınılmazdır, hastalığın çaresi yok demektir. Çıktığı «ruhi» seyahatten geri dönen Şaman, kendisine tam manasiyle gelince) kadar, devamlı olarak ilahiler söylemeği sürdürür. Eğer hastalık, hastanın bedenine dışarıdan giren bir maddeden dolayı olmuşsa, Şaman hastadan kan alır. Şaman çoğu zaman bu kan alma işlemini ya bir kemik parçası, yahut da söğütten yapılmış bir ağaç tüp vasıtasıyla yapar. Şaman elindeki bir çingırağı kuvvetlice çalıp, tercümanı vasıtasıyla orada hazır bulunanlar susturuluncaya kadar Şaman'ın söylediği ilahiler topluca tekrar edilir. Şaman hastadan kan alıp onu bir deliğe boşalttıktan sonra, merasimi devam ettirir. Yine piposundan birkaç defa çeker, ateşin etrafında dans edip dönmeğe başlar. Tekrar kan alır. Bu kan alma işlemi, Şamanın hastası iyi yapacak asıl objeyi buluncaya kadar devam eder. Bu bazen bir kertenkele, bir böcek veya bir solucan olabilir. O objeyi bulan Şaman onu derhal bir çukura atar ve üzerini hemen toprakla kapatır ilahiler söyleyip piposunu içmeği gece yarısına kadar devam ettirir. Orada bulunanlara yemek verilir. Şaman verilen yemekten yemez. Yere bu yemekten düşürülmemesine çok dikkat edilir. Artan yemek olursa bir yere gömülür.

Güneş doğmadan önce bu merasime son verilir. Merasim sona erdirilmeden, Şaman orada bulunanların hepsini yanan ateşin etrafında bir müddet dans ettirir. Bu dansa ve ilahiler söylenmesine Şaman öncülük eder. Şaman sonra hastanın iyileştirilmesi için gereken şeyleri hastanın sahibine söyler. Boya ile hastanın vücuduna hangi şekillerin çizilmesi gerektiğini Şaman hasta sahiplerine bildirir ve hastanın evinden ayrılır.³²

Yakut Şamanlarında “Ana Hayvan” veya “Hayvan Ana” ve bu arada eski Şamalıların yaşayan ruhu büyük rol oynar. “Hayvan Ana”, Yakut Şamanı'na görünmeyen bir ruh şeklinde yardım eder. Bu ruh kendisini ölüm veya doğum anlarında gösterir. Yakut Şamanlarına yardım eden gizli ruh, “Hayvan Ana”, çoğu zaman tüyleri demirden bir kuş şeklinde görünür. Tüyleri demirden olan bu koruyucu kuş şeklindeki “Hayvan Ana” Şamanın sahip olduğu ağacın bir dalında tünür.³³ Ob-Uygurlar'dan olan Hanti ve Mansi'lerde. Şaman'ın mutlaka yedi tane yardımcı hayvanı olmalıdır. Hayvan şeklinde kendisini gösteren yardımcı ruhlar. Şamana karşılaştığı çeşitli zorluklarında yardım ederler. Coğrafyanın değişmesi ile Şamana yardım eden bu hayvanların da türleri coğrafyaya bağlı olarak değişir. Şamanlara yardım eden yedi yardımcı hayvan ruhu genellikle, Ayı, Geyik, Kurt, At, Yılan, Balık veya Kuş şeklinde görünür.

32 Willard Z. Park, op.cit., s: 52-55.

33 Anna Leena Siikala-Mahaly Hoppal, *Studies on Shamanism*, Budapest, 1992, s:8

Kuş şeklindeki ruhlar, Kuzey'e doğru gidildikçe Kartal ve Baykuş şeklinde kendim gösterir. Sahillere yaklaştıkça, bu hayvanlar Şamanın su altındaki seyahatine yardım eden çeşitli deniz hayvanları şeklinde görülürler.³⁴Yakut Şamalılarının, ruhî seyahat ve hastaları iyileştirmek için giriştikleri uğraşta kendisine yardım eden "Hayvan Ana" şeklindeki varlıklarla münasebetleri oldukça karmaşık görünür. Öbür dünyaya, yeraltı dünyasına ve denizlerin altındaki seyahatlerinde Yakut Şaman'ına yardım eden ruhlar şamanla beraber seyahat ederler. Şamana seyahatinde yardım eden ruh, coğrafyaya bağlı olarak o yörenin bilinen bir hayvanı kılığında eşlik eder. Yakut Şamanı, kötü ruhlarla karşı uğraş verirken onlarla, "Hayvan Ana"lardan birinin kılığına girerek savaşıır. Bu hayvanlar çoğunlukla geyik olmaktadır. Yardımcı ruhlar Yakut Şaman'ına öbür dünyaya yaptıkları seyahat ve mücadelesinde yardım eder. Yakutistan'da Türk Şamanların yaptıkları dinî ayinlerde kullandıkları en önemli alet ellerinde çaldıkları "Düngür"dür. Yakut Şamanı, öbür dünyaya veya yeraltı dünyasına herhangi bir sebeple seyahat ederse, elinde çaldığı düngürle kendisine yön tayin eder. Bazen Şaman'ın yardımcılığını yapan başka bir şahıs, Şamana yol göstermek için devamlı olarak düngür çalar. Düngürün sesini takip eden Yakut Şamanı öbür dünyadan veya yeraltı dünyasından yeniden ışıklı dünyaya geri döner. Düngürün sesi kesilirse. Şaman öbür dünyadayken yolunu şaşırır ve yeraltında kalabilir. Düngür, Yakut Şamanının yeraltı dünyasında yaptığı seyahatinde ona yol gösterir. Yakut Şamanı'nın öbür dünyaya seyahatinde elindeki düngür, Şamanın bindiği "At", elindeki tokmağı ise "Kamçısı"dır. Şamanın düngürü onun üzerine binerek yol aldığı ve bazen de gökyüzüne uçuşunu sağlayan önemli bir unsurdur.³⁵

Yakut Şamanlarının öbür dünyaya ruhlarla konuşmak için gittikleri seyahatte kullandıkları düngürün kasnağı ve elindeki tokmağı çok önemli bir unsur olarak görülür. Şamanın elindeki düngürün etrafındaki çıkıntıların sayısı, Yakut Şamanı'nın gücünü ve "mertebe"sini gösterir. Şamanın elindeki düngürün kasnağı ve tokmağı Yakut Türkleri'nce çok mukaddes bilinen "Hayat Ağacı"nın dallarından yapılmıştır. Yakut Şamanının elindeki düngürün kasnağına gerilen deri ise, Şamana yardım etmek maksadıyla hayvan şekline girmiş "Ulu ruhlar"ı temsil etmektedir. Yakut Şamanlarının kullandıkları düngür ve tokmaktan başka dikkati çeken en önemli unsurlardan biri de onların giydikleri manyak ve takındıkları bazı fetiş ve gerdanlıklardır. Şamanların giydikleri kıyafetler, Orta Asya, Kuzeydoğu Asya ve diğer bölgelerde birbirinden farklıdır. Kuzey Amerika'da yaşayan Inuit Şamanları ile Kuzey-Batı Sibirya Şamanlarının kıyafetleri arasında büyük benzerlikler görülür.

34 age, s: 9

35 age, s: 9

Kuzey-Batı Sibirya Şamanları ile Nentsy (Samoyed) Şamanları'nın giydikleri "baş bezekleri" büyük benzerlikler gösterir. Kuzey Amerika'da Bering Boğazı civarında yaşayan Kızılderili kabileleri ile Orta Asya, Güney Sibirya ve İç Asya Şamanlarının baş bezemeleri arasında büyük paralellikler vardır.³⁶

Yakut Şamanlarının giydikleri elbiseler tabaklanmış ve hasıl edilmiş deri veya dokuma kumaştan yapılmaktadır. Şaman elbisesinin üzerine çeşitli şekillerde kesilmiş, demir, metal, kemik, bunlardan başka insan ve hayvan ruhunu temsil eden, kumaştan kesilmiş insan veya hayvan şeklindeki figürler asılmıştır. Yakut Şamanlarının sırtında, onların karanlık dünyaya yapmakta oldukları seyahatte yoluna ışık tutsun diye, metalden kesilmiş "ay" ve "güneş" şeklinde parçalar dikilir. Metalden kesilmiş ay ve güneş şeklindeki diskler, Yakut Şamanı'nın elbisesinin sırtını süsler. Yakut Şamanı'nın baş bezeğine, elbisesinin kollarına dikilen tüyler ve baş bezeğine ilave edilen geyik boynuzları, Yakut Şamanı'nın kullandığı hayvan ruhlarının kaynağını belirler. Bu tüy ve boynuzlardan, Yakut Şamanı'nın hangi hayvanların ruhundan yararlandığını öğrenmek ve anlamak mümkün olur. Altay bölgesindeki Şamanların elbisesini "kartal" ve "baykuş" teleği, Kuzey Sibirya'da ise, geyik boynuzu, Samoyed ve Ket'lerde ise, Ayı Tırnağı kullanılır.³⁷ Yakut Şamanları elbiselerine demir ve metallere başka çeşitli hayvan kemikleri de asmaktadır. Yakut Şamanı'nın dini merasimlerde giydiği manyağı başka bir kabileye verilemez veya satılamaz. Şamanın kullandığı ve üzerinde sembollerini taşıdığı yardımcı hayvanların ruhları, ancak o şamanın mensup olduğu yöre ve kabileye aittir.

Eğer Yakut Şamanlarından birisi kendisine yardım eden ruhları serbest bırakmak istiyorsa, o zaman sırtındaki şaman hırkasını çıkarır ve ormanda bir ağacın dalına asar. Şamana yardım eden ruhlar, kendi rızaları ve istekleri ile Şaman'ın elbisesinden ayrılır ve arzu ettikleri herhangi bir Şamanın merasim elbisesinde yer alırlar. Kuzey Amerika Yerli Kızılderili kabilelerinden Achomawi (Açomavi) kabilesinde Kızılderili Şamanı, yaptığı merasimde bazen kendisini kaybeder ve trans durumuna girer. Trans durumunda kendisine yardım eden ruhlarla konuşur. Hastaya teşhisini koymasında Şamana yardım eden "Ulu ruh" tur. Achomawi Kızılderili Şamanı'nın iyileştirmek için sıraladığı hastalar altı grupta toplanır:

- 1- Belli bir kaza sonucu yaralanan veya hastalananlar.
- 2- Bir yaşağı veya tabuyu bozduğu için ceza olarak hastalananlar.

36 age, s: 10

37 age, s: 10.

- 3- Devlerin ve büyük canavarların sebep olduğu hastalıklar.
- 4- “Vücutta biriken pis kandan” dolayı hasta olanlar.
- 5- Başka bir Şaman tarafından zehirlenerek hasta olanlar.
- 6- Ruhunu kaybettiği için hasta olanlar.

Şaman bu hastalıklara tutulmuş olanlardan birini iyileştirmek için akşam hasta olan insanın evine gider. Şamanın tedavi seansı bu evde gelişmeye başlar. Şaman yere serilmiş bir kilim üzerine yatırılmış hastanın yanı başına diz çöker. Hastanın başını Doğuya çevirir. Aehomawi Şamanı yarı kapalı bir gözle devamlı olarak ilahiler okuyup mırıldanmağa başlar. Sonra Şaman içinden gelen acı bir sesle yüksekten ilahi okumayı sürdürür. Şamanın sesi giderek daha da yükselir ve gür çıkmağa başlar. Sonra tekrar sesi alçalır ve mırıltı halini alır. Merasimde hazır bulunanlar bu süre içinde hiç ses çıkarmazlar Şaman henüz kendi gücünü aldığı “Ulu ruhla” temasa geçmemiştir. Ulu ruh belirli Ulu Dağ zirvelerinde, belki uzak gecelerde, belki de Şamanın çok yakınında bir yerdedir. Şaman söylediği ilahi ve yakarışlarla “Ulu Ruh”u kendisine yardım etmesi için çağırmaktadır. Şaman bu duasını belki oluz defa tekrar eder. Şaman aniden iki elini birbirine çarpar ve orada hazır bulunanların hepsi susar. Odayı bir ölüm sessizliği kaplar ve Şaman kendisine yardım etmek isteyen “Ulu Ruh”la konuşmağa başlar. Sanki sağır birisine söz anlatmağa çalışıyormuş gibi, Şaman çok yüksek bir sesle konuşur ve kelimeleri yutmadan düzgün bir şekilde söyler. Herkes Şamanın ulu ruhla ne konuştuğunu tam olarak anlar. Kısa ve öz cümlelerle konuşan Şamanın sözlerini yanındaki tercümanı kelimesi kelimesine tercüme eder. Şaman kendisi ile konuştuğu Ulu Ruhun söylediklerini tekrar ederek odada bulunanlara Ulu Ruhun ne söylediğini bildirir. Şaman gözlerini açar ve yardımcısından piposunu getirmesini ister. Pıposundan birkaç kez çeker. Odada bulunanlar da tütünlerini yakar. Bu bazen saatler sürer ve bazı hallerde Şaman çaresini bulamaz ve hastayı tedaviden vaz geçer. Bazen Şamanın yardımcısı Ulu Ruh hastalığa bir çare bulamaz ve Şamana söyleyemez. Bu durumda hasta daha güçlü başka bir Şaman tarafından zehirlenmiş demektir. Hastalığın çaresi bulunduktan sonra Şaman tedaviye başlar. Şaman hastadan kan alarak, hastalığı tedaviye çalışır. Şaman hastanın kan alınan yerinden bazen dişi ile bazı şeyler çıkarır, bu bazen bir demir tel, iğne, çivi veya siyah-beyaz ip olabilir. Achomawi Kızılderililerinden bazıları Şamanın bu objeleri hastanın kanından çıkardığına inanmadıklarını belirtir. Şamanın bunları ağzına önceden doldurduğunu ve hastayı iyi etmek için bu yola başvurduğunu kaydederler. Şaman, hastadan emip vere tükürdüğü kanın tamamen kirli kan olduğunu söyler.

Şaman ilk emdiği kanı avucuna tükürür ve hastalığın bu kanda olup olmadığına bakar. Kendisine yardım eden ulu ruhların çok yorulduklarını kaydeden Şaman. «Çok susadılar, benden içecek bir şeyler istiyorlar. Kan içmek istiyorlar» der.³⁸

Achomawi Kızılderili Şaman'ından farklı olarak. British Columbia'da yaşayan Shushwap(Şuşvap) Kızılderili Şamanı, başına özel başlığını giydikten sonra, deliler gibi ilahiler söyleyip dua etmeğe başlar. Soluk- soluğa kalıncaya ve kanter içinde yoruluncaya kadar dans eder. Sonunda Şaman kendisine yardım eden Ulu Ruh la temas kurmayı başarır. Sonra hastanın yanına uzanır ve hastanın ağrıyan yerinden ağzı ile kara kan emmeğe başlar. Şaman sonra bir telek çıkarır, hastalığa sebep olan nesneyi ortadan yok etmek için ağzında biriktirdiği hastanın kara kanını bu teleğe doğru hızla tükürür.³⁹British Columbia'da yaşayan *Thompson* Yerli Kızılderililerimin Şamanı maskesini taktıktan sonra, ulu babalarının takip ettiği eski ananevi yolu takip ederek ölümler diyarına varır. Eğer orada hasta olan şahsın “hasta” ruhunu bulamazsa. Hıristiyanlığı kabul etmiş olan Yerli Kızılderililerin mezarlığına gider, hastanın kaybolan ruhunu oralarda aramağa başlar. Hasta olan şahsın ruhunu kurtarmak için. Şaman mutlaka hayaletlerle mücadele etmek mecburiyetindedir. Şaman tekrar yeryüzüne döndüğünde hastanın ruhunu kurtarmak için verdiği kavgada akıttığı kanlara, hayalet ve devlerin kanıma batmış olan elindeki esasını ve güzünü hastanın yanında bekleyenlere gösterir. *Nootka* Yerli Kızılderili kabilesinde Şaman deniz ruhlarının çaldığı hastanın ruhunu getirmek için trans vaziyetinde okyanusa dalar ve oradan geriye tamamen ıslak elbiselerle gelir. Bazen Şamanın burnundan kan açılır, bazı hallerde ise çalınmış ruhu kartal teleğinde geri getirir.⁴⁰

Yuma Yerli Kızılderililerinde hasta bir kadın bir Şaman tarafından tedavi olduğunda başından geçenleri sonra etrafındakilere anlatır. Kadın bu merasim sırasında kendinden geçer. Ancak saatler sonra kendine gelir. Başından geçenleri anlatırken, kendisinin yakın akrabalarından birisinin atının terkisine (arkasına) bindiğini görür. Onun atına bindiği bu akrabası yıllar önce ölmüştür. Kadınlı birlikte birçok atlı vardır. Bu atlılar *Yuma* kabilesinin olduğu köye doğru koşmaktadır. *Yuma* kadını bunların arasından sağlığında gördüğü birçok insanı tanır. Onların hepsi bu kadının yanına gelirler, sonra sanki bütün köy yanıyormuş gibi kadın büyük bir

38 Jaime de Angulo. “La psicologie religieuse des Achumawi. IV Le Chainamsme”, *Antropos*, XXIII,1928 s. 567–568.

39 Franz Boas, “The Shushwap”, *Advancement of Science, Sixth Report on the North-Western Tribes of Canada*,1890, Published 1891. s. 95

40 James Teit, “The Thompson Indians of British Columbia”, *American Museum of Natural History*, II. New York, 1900. s. 363.

dumanla karşılaşır. Kadın kendisine gelir ve o anda yanında kendisini tedavi etmekte olan Şamanı görür.⁴¹

“Kırgızların tarihî *Manas Destanı*’nda da Şamanın, bir hastayı tedavi ederken yardım istediği bazı hayvanların özelliğini taşıyan destan kahramanlarının varlığını görüyoruz. Manas’ın 40 delisinden bazıları, Şamanın hastasını iyileştirmek için yardımına başvurduğu bazı ulu ruhları taşıyan hayvanların adları ile anılmaktadır. Manas, 40 delisine ad vererek onları tanıtırken, onların neler yapmağa kadir olduklarını da tek-tek açıklar. Manas’ın 40 delisinden “*Türsün*” ve “*Tailak*” gece karanlığında bile bir tilkinin izim sürece kadar mahir. “*Kaman*” ve “*Yapur*” ise, karanlık gecede bir kurdun izini gözden kaçırmayacak kadar büyük güce sahiptir. Manas Destanı’nda bu kısım şöyle anlatılır:

“Tülküniin isin janılbas / Türsün. Tailak şütüm”

“Karanida karsaktın isin janılbas / Kaman joıpur şütüm.”

“Kırk çoronun en jamanı Tas Baimat”

“Susaganda sen tüşö kalıb çai kâinat...”

Manas’ın 40 yiğidinden bazıları, Şamanizm geleneğine bağlı olarak ve gizli ruhlarla bağ ve köprü yaratan hayvanların isimleri ile anılmaktadır. Bu hayvanlar doğrudan doğruya Şamanizm’de adı çok geçen hayvanlardandır. Manas’ın 40 yiğidinden bazılarının adları, “*Kurt, Yaban Domuzu, Altın Kartal*” olarak anılmaktadır. Manas’ın tek başına bir Şamanda olması gereken bütün unsurların var olması, onun Ulu bir Şaman olduğunu ortaya koymaktadır. Manas’ın üstünlüğünü *Er Kökçö* ile gökte yaptığı dövüşte galip gelmesinde görürüz. Aynı zamanda Manas, *Er Kökçö*’nün atının belini, kurbanlık bir atın beli gibi kırar. Bunun yanında Manas’ın öldükten sonra defalarca dirilmesi, onun Şaman olarak gücünü ortaya koymaktadır. Diğer taraftan Manas’a bazı hayvanların yardım etmesi, Şamanizm geleneğine bağlı olarak, onun hayvanlar âleminde yaşayan varlıkların ruhları ile yakından kurmuş olduğu ilişkiyi gösterir. Buna misal olarak, Manas’a yardım eden güçlü canavar, “*Ayidaar*”ı göstermek mümkündür. Bunun yanında Manas’ın 40 delisinden Almambet, hareketleriyle bir Şaman olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Manas Destanında Almambet şöyle tarif ediliyor:

“Jölönüs sarı Almam Bet”-“Tepelerden aşağı uçan Almam Bet”

“Kök yal töbö Almam Bet”-“Boz yeledi Kurt Almam Bet”

Manas Destanındaki diğer Şamanist unsurlardan biri de, Almambet’in gökyü-

41 Philip Drucer, *The Northern and Central Nootkan Tribes*, 1951. s. 144

zünde havanın durumunu ayarlayan Şaman olarak resmedilmesidir. Almambet düşmanı Çubak ile karşılaştığında çok sinirlenir. Irçı Sagumbay Almambet'in sinirinden durumunun değişmesini Manas Destanının akışı içinde şöyle tarifler:

... Almambet kendisini sıkı, yüzü tamamen değişti. Boğazında derin bir çığlık kilitlenmişti. Burun delikleri soluyarak genişledi, gözleri ölü gözü gibi çukurlarında kayboldu. Ağzından duman fişkırmaya, gözlerinden kıvılcımlar saçmaya başladı, bıyıkları buz gibi sertleşti. Yerinde süratle sekmeğe ve bu arada gökyüzünde havanın durumu süratli homurtularla değişmeye başladı. Gökyüzünü kara bulutlar sardı. Almambet, gökyüzünün alevlerine karşı bir dev gibi irileşti. Daha sonra fırtına kendisini kar-fırtınası şeklinde yeryüzüne boşaltmaya başladı. Almambet'in gözleri irileşti. Gündoğan tarafından kopan gök gürültülü bir fırtına ortalığı bir birine kattı. Boran homurdanarak esmeğe başladı.”⁴²

Tarihte kayıtlara geçmiş ve adı bilinen ilk Şaman. *Sümerler*'in Destan kahramanı *Gılgamış*'tır. Orta Asya Türk, Sibirya, Saka, Altay ve Tuva Şamanlarında olduğu gibi, Amerika Yerli Kızılderili Şamanlarının en önemli aracı “Davul” (*Düngür*) ve “Tokmak”tır. Yine tarihte bilinen en eski “davul”(*düngür*) ve “tokmak” Sümerler'in zamanında “her şeyi bilmesi”yle tanınan Büyük Şaman *Gılgamış* tarafından kullanılmıştır. Tarihte bilinen en eski yazılı Sümer tabletlerinde, *Ianna* tarafından Fırat Nehri'nin kenarında yetişen “Kutsal” bir ağaçtan yapılmış “Davul” (Pukku) ve “Tokmak” (Mikku) *Gılgamış*'a en şerefli bir hediye olarak verilmiştir:

Gılgamış ve ona zorlu mücadelesinde yardım eden *Ereçli*'ler birlikte ağacı kestiler ve bu ağacı kendisine taht ve divan yaptırmak isteyen *Ianna*'ya getirdiler. *Ianna*, *Gılgamış*'m bu kahramanlığına karşılık, bu ağaçtan bir tane “Pukku” (*Düngür*) ve bir tane de “Mikku” (Tokmak) yaptı ve bunları *Gılgamış*'a hediye etti.⁴³

Sibirya Şamanizm'inin en canlı bir şekilde yaşadığı ve yaşatıldığı (Yakutistan) Saka Sire'de, Şamanların dinî ve mevsimlik ayinlerde kullandıkları “Düngür” ve “Tokmak” Sümerlerin Şamanı *Gılgamış*'ın kullandığı düngür ve tokmakla aynı paralellliği göstermektedir. Sümerlerde ve Sakalarda Şamanların kullandıkları düngür ve tokmağın kullanıldığı yer ve maksat aynıdır. Gerek Sümer Şamanları ve gerekse Saka Sire Şamanları, “Aşağı Dünya”ya ruhlarla görüşmek için yaptıkları seyahatte, düngür ve tokmak Şamanlara “rehberlik” eder. Eğer Düngür'ün sesi kesilirse, Şaman karanlık dünyada kalır ve yolunu bulup yeniden ‘ışıklı’ dünyaya çıkamaz.

42 *Manas Vol. II*, Frunze, 1958. s. 148.

43 Samuel Noah Kramer, *The Sumerians*, Chicago, 1963, s. 197ff.

Saka Sire'deki Türk Şamanları, dinî ayinlerinde istifade ettikleri ve karanlık dünyaya yaptıkları seyahatlerinde, ruhlarla buluşmak için kendilerine yol gösteren “düdür” ve “tokmak” Sakaların mukaddes “*Hayat Ağacı*”ndan yapılmıştır. Saka Türkleri'nin, Hayat Ağacı'ndan yapıldığına inandıkları Şaman “*Düngür*” ve “Tokmağı”na derin saygı duymalarının sebeplerinden biri de budur.⁴⁴

Şamanizm kültürü ile iç-içe yaşamış toplumlarda, insanların her iki dünyada saygı duydukları ortak nesne, «toprak» olmuş ve özellikle Türk Kültürünün yayıldığı sahalarda ve Amerika Yerli Kızılderili toprakları üzerinde yaşayan insanlar arasında «*Toprak Ana*» (Mother Earth) olarak anılmış ve saygı gösterilmiştir. Kızılderili ve Türk toplumunun savaşçı fertleri bir savaş veya herhangi bir şekilde yaralandıklarında, yaptıkları ilk iş. “Toprak Ana”nın bağrından, onun şefkatli yüzünden alınan temiz “kuru toprak”la yaralarını ovmak ve kanı durdurmak hareketi olmaktadır. Türk toplumunda ve Yerli Kızılderili milleti arasında, anadan doğduğumuzda, göbeğimiz kesildikten sonra, geride kalan kısma “it ağzı” değmesin diye, yine “Toprak Ana”nın bağrına gömülür Amerka Yerli Kızılderili milleti ile Türk milletinin “Toprak Ana”ya bağlılığı, daha doğarken başlar. Göbeğimiz kesildikten sonra arta kalan ve halk arasında “Eş” olarak nitelendirilen kısım toprağa gömüldüğü an, öldüğümüzde varacağımız son “mekân” işaret edilmiş olur. Yerli Kızılderili ve Türk toplulukları arasında ölümler gömüldükten sonra, üzerine “*hamile kadının karnı*” gibi bir toprak kümesi yığılması, öldükten sonra da tekrar “toprak ana”dan doğacağımız ve vücuda geleceğimizin fikri ortak “sembolizm” ile vücut bulur:

Ölü gömüldüğünde, Toprak Ana'nın karnındaymış gibi, ölüne üzerine hamile kadının karnına benzeyen, “höyük” veya “kurgan” gibi bir toprak yığılır. Mezara, hamile bir kadının şekli verilir.⁴⁵

Orta Asya Türk, Tuva, Altay, Hakas. Televit ve Saka Sire Türk Eli'nde ve Amerika Yerli Kızılderili kabileleri arasında, halkın hayatına nizam veren ve “*He who knows everything*” - (“*her şeyi bilen*”), erdemli kişiler olarak saygı duyulan Şaman'lar, katiyen “büyü” yapmaz ve “nusha-dua” yazmazlar. Şamanların ortak özellikleri incelendiğinde, onları, tamamen “ruhlar âlemi”yle “ölümlü dünya” arasında seyahat eden ve acı içinde kıvranan “bizlerden biri” olarak görürüz. Sibiry'a'nın Güneyinden kalkarak, büyük bir İmparatorluk kurmuş Hunların Avrupa'daki torunları olan Macarlar ile Türk Şamanlarının ortak özelliklerine baktığımızda; bugün “İslam'ı tanımış ve

44 E. Emsheimer, *Schamementrommel und Trommelbaum Ethnos*, 1946, s. 166

45 Ward Rutherford, *Shamanism*, London, 1986, s. 24.

“Müslüman” olarak yaşayan Türk topluluklarında bile hâlâ tarihî Türk kültüründen kopmadan, Şamanizm’in izlerini takip ettiğimiz görülür.

- Şamanlar, çeşitli hastalıkları iyileştirir ve onlara çare bulurlar. - Şamanlar devamlı olarak süt isterler. Bir insanın boğazına kaçan yılanı geri çıkarmak için bir tase doldurulan temiz süttten istifade ederler. (*Bu duruma aynen Kars'ta rastlamaktayız. Büyük amcam Süleyman Aslan böylesine bir olaya şahit olmuş, boğazına yılan kaçan bir gelinin tütün ve sütle nasıl geriye çıkarıldığını görmüştür. 1978 yılında Kars'ta Saha derlemesi yaparken bana anlattı, sesini banda kaydettim ve Doktora çalışmamda bu folklor malzemesinden yararlandım.*) Macar Şamanları bazen ev-ev dolaşarak, kapıları döver ve süt isterler. Sütün zehirlenmeye karşı panzehir olduğu Türk toplumu tarafından bilinmektedir Kazakistan ve Kırgızistan'da zehirlenmelere karşı kısırak sütü veya *Kımız* kullanırlar. Türkiye'de ise süt ve yoğurttan zehirlenmelere karşı panzehir olarak istifade olunur.

- Macarların “*Taltos*” dedikleri Şaman, anadan doğduğunda “dişleri” ile doğar. Şaman anadan doğduğunda dişleri vardır.

- Şaman yedi yaşına geldiğinde kaybolur Şamanların yedi tane yardımcısı vardır.

- Şaman zamanı gelince dünya işlerinden uzaklaşır ve derin uykuya dalar, günlerce uyur.

- Şaman uzun bir zaman kaybolduktan sonra eve gelir ve içmek için süt ister. Eğer içecek süt bulamazsa, etrafta kasırgalar doğurur.

- Şaman daha sonra kaybolur ve yeraltı alemine göç eder

- Şaman, at yıkları yetiştirilen bölgelerde at, geyik beslenen bölgelerde geyik ve sığır beslenen bölgelerde ise “Boğa” kılığına girerek mücadele verir.

- Masallarımızda görülen “*göklere uçma*”, yeraltı ve karanlık dünyaya gidip-gelme tipik Şaman unsurlarıdır.⁴⁶ Amerika Yerli Kızılderili kabilelerinden Algonquians Kızılderilileri tarafından yaşatılan Tsistsistas (Cheyenne)-Çayan Kızılderili kültürünün asıl ana kolu 12 bin yıl önce Arktik bölgesinde başlamıştır.. Şamanizm kültürünün Amerika'daki Kızılderili kabilelerinden Algonquian kabilesine taşıyan gruplar. Sibiry'a'nın kuzeyinde yaşayan insanların en yakın akrabalarıdır, Tsistsistas kabilesinin her yıl yaptığı “Massaum” merasimleri, bu Kızılderili kabilesine. Avrupa'dan gelerek Amerika'yı işgal edenlerden değil, onların Kuzey Sibiry'a'da yaşayan akrabalarından hatıra kalmıştır: ...Kuzey Sibiry ve Amerika'daki Kızılderili kabileleri arasında hala yaşayan bu kültür mirası, iki kıtanın her iki yakasında asırlar

46 Anne Leana Siikala-Mihaly Hoppal, döage, s: 159-160

boyu devam eden materyalist medeniyet yolunu seçenlerin gayreti ile belirli bir müddet için kesintiye uğramıştır. Tsistsistas Yeli Kızılderililerinin dünya ve kâinatı tarif edişleri, diğer Kızılderili kabilelerinden *Yuroks*, *Evensks*, *Yukagir*, *Orichis*'lerin kültür anlayışı ile paralellik gösteren Kuzey Sibiry Şaman kültürünün, iki bin nesil sonra bize kalan kısmıdır. Avrupa'dan gelenlerin Amerika'yı istilası olmasaydı, Yerli Kızılderili kültürü böylesine derinden tahrip edilmezdi.⁴⁷

Amerika Yerli Kızılderili kabilelerinin bundan 15 bin yıl önce Bering Boğazı yoluyla Asya Kıtasından, adına sonradan "Amerika" denilen topraklara geçtikleri artık bilim adamları tarafından kabul edilen bir gerçeğe dönüştü. Orta Asya Türk ve Amerika Yerli Kızılderili kabilelerinin kültüründe ortak yönler giderek gün yüzü görmeye başladı. Gelecek yıllarda bu alanda daha ciddi çalışmalar ürünlerini vermeğe başladıkça, Amerika Kızılderili kabileleriyle ilgili olarak 1492 den beri saklanmakta olan gerçekler su yüzüne çıkacaktır. En azından biz böyle düşünüyoruz.

47 age, s. 189

Kaynakça

Arslan 1994: A. A. Arslan, "Türkiye, Azerbaycan, Orta Asya Türk ve Kuzey Amerika Kızılderili Efsanelerinde Kaplumbağa", Türk Dünyası Araştırmaları, Sayı:91, (1994).

Arslan 2004: A. A. Arslan, Orta Asya'dan Amerika'ya Türk Kültürünün Göçü: Ataların İzi İle, Berikan Yayınları, Ankara, (2004).

Angulo 1928: J. de Angulo. "La psychologie religieuse des Achumawi. IV Le Chainamsme", Antropos, XXIII, (1928).

Ballantine 1993: B. Ballantine-I. Ballantine, *The Native Americans*, Wisconsin, (1993).

Boas 1888: F. Boas, "The Central Eskimo", 6th Report of the Bureau of American Ethnology, Washington D. C. 1884-85, Published (1888).

Boas 1891: F. Boas, "The Shuslnavp", *Advancement of Science, Sixth Report on the North-Western Tribes of Canada*, 1890, Published (1891).

Brown 1973: J. E. Brown, *The Sacred Pipe*, Penguin Books, London, (1973).

Cooper 1978: J.C. Cooper, *An Illustrated Encyclopaedia of Traditional Symbols*, London, (1978).

Drucer 1951: P. Drucer, *The Northern and Central Nootkan Tribes*, (1951).

Eliade 1951: M. Eliade, *Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy*, Paris, (1951).

Emsheimer 1946: E. Emsheimer, *Schamementrommel und Trommelbaum Ethnos*, (1946).

Grokhov - Uolan 1884: N. S. Grokhov-Y. Uolan, Yakutskaya Skazka, Izvestiya Vostochno Sibirskogo Otdelo, Ruskogo Geograficheskogo obshctva, t. XV (1884).

Hatt 1951: G. Hatt, *The Corn Mother in America and Indonesia*, Anthropos, (1951).

Hultkrants 1967: A. Hultkrants, *The Religions of the American Indians*, California, (1967).

- Kramer 1963: S. N. Kramer, *The Sumerians*, Chicago, (1963).
- Lugana 1972: F. de Lugana, *The History and Culture of Yakutat Tlingit*, 3 Vols. Vol: 1, Washington D.C., (1972).
- MacCulloch 1964: C. J. A. MacCulloch, *Mythology of All Races*, 13 Vols. Vol. VI, New York, (1964).
- Manas 1958: *Manas Vol. II*, Frunze, (1958).
- Man 1990: Ed M. E. Man, *Mother Earth Spirituality*, New York, (1990).
- Nelson 1899: E. W. Nelson, "The Eskimo About Bering Strait" 18th Report of Bureau of American Ethnology, Washington D.C. Pt. 1896-97, Published, 1(1899).
- Park 1938: W. Z. Park, *Shamanism in Western America*, Chicago, (1938).
- Şirvani 2012: S. Y. Şirvani, Şifai'l Esrar, (Hazırlayan: Mehmet Rıhtım), İstanbul, (2012).
- Reagan 1930: A. B. Reagan, "Notes on the Indians of the Fort Apache Region" American Museum of Natural History, Anthropological Papers, XXXI, Part: V, New York, (1930).
- Rutherford 1986: Ward Rutherford, *Shamanism*, London, (1986).
- Siikala - Hoppal 1992: A. L. Siikala-M. Hoppal, *Studies on Shamanism*, Budapest, (1992).
- Talbitzer 1924: W. Talbitzer, "Cultic Games and Festivals in Greenland", *Congres International des Americanistes*, Goteberg (1924).
- Teit 1900: J. Teit, "The Thompson Indians of British Columbia", *American Museum of Natural History*, II. New York, (1900).
- Zitetskiy 1983: I.A. Zitetskiy, Ocherki byta Astrachanskich kalmukov IOLE-AE; XXXVIII-I, Trudy etnograficheskogo otdela, XIII-I, Moscow, 1983.